

Modelářství a návrhářství ve firmě Baťa Kolekce obuvi pro celou rodinu

BcA. Jana Gajdošíková

Diplomová práce
2007

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací
Ústav produktového designu
akademický rok: 2006/2007

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: BcA. Jana GAJDOŠÍKOVÁ
Studijní program: N 8206 Výtvarná umění
Studijní obor: Multimedia a design

Téma práce: Praktická část: Design vycházkové obuvi pro rodinu, pánská, dámská a dětská.
Spolupráce : Fare Valašské Klobouky
Průvodní dokumentace včetně postupu vývoje designu formát A4, A3.
Poster ve formátu 100 x 70 cm.
Teoretická část: Tvorba kolekce obuvi ve firmě Baťa se zaměřením na vývoj modelárny obuvi do r. 1945.

Zásady pro vypracování:

1. Vypracujte modelové řešení vycházkové obuvi pro rodinu, pánská, dámská a dětská. Provedení minimálně jeden pár.
2. Předložte kresebné návrhy, které obsahují, vaše řešení designu této kolekce. Vaším úkolem je najít nové výtvarně a designově působivé řešení tohoto typu obuvi při respektování funkčních požadavků. Zároveň je vaším úkolem zohlednit i komerčně výhodné řešení obuvi pro realizaci seriové výroby navržené kolekce.
3. Vypracujte a zdokumentujte v teoretické práci. Tvorba kolekce obuvi ve firmě Baťa se zaměřením na vývoj modelárny obuvi do r. 1945. O minimálním rozsahu 40 stran.formátu A4.
4. Součástí předložené práce je předání jak teoretické části tak i praktické prezentace ve formátu 100 x 70 cm na nosičích CD ve dvojnásobném vyhotovení.

Rozsah práce: viz Zásady pro vypracování
Rozsah příloh: viz Zásady pro vypracování
Forma zpracování diplomové práce: tištěná

Seznam odborné literatury:

Firemní literatura, prospekty, obuv,
časopisy: ARS Sutoria, MASTERS IDEA PELLE, Kožařství, In Style, Textilní žurnál.
Vogue pelle, archivní materiály z archivů fy. Baťa, Svit.

Vedoucí diplomové práce: doc. ak. soch. Jan Zamazal
Ústav produktového designu
Datum zadání diplomové práce: 15. ledna 2007
Termín odevzdání diplomové práce: 11. května 2007

Ve Zlíně dne 15. ledna 2007

doc. Ing. Jaroslav Světlík, Ph.D.
děkan

ak. mal. Šárka Šišková
ředitel ústavu

ABSTRAKT

Teoretická část předložené diplomové práce se zabývá modelářstvím ve firmě Baťa a to od jeho vzniku až do roku 1945. Práce se zaměřuje na podrobný popis práce modeláře, ale také se zde objevují důležité poznámky, které souvisí s modelárnou ve firmě Baťa. Důraz je také kladen na vznik modelárny. Součástí diplomové práce je praktická část, která obsahuje návrhy i vyrobené modely obuvi. Tato obuv je pro celou rodinu. To znamená, že se jedná o obuv dětskou, dámskou a samozřejmě i pánskou.

Klíčová slova: firma Baťa, modelářství obuvi, kolekce obuvi

ABSTRACT

The theoretical part of this diploma thesis deals with modelling in the Baťa company from its establishing to the year 1945. This work aims the detail work of the modeller but also you can find here important notes which relates to the pattern room in the Baťa company. The emphasis is on the establishing of this pattern room. This diploma thesis contains also the practical part which contains designs and also made shoes. These shoes are for the whole family which means that it goes about the children's, women's and also men's shoes.

Keywords: company Baťa, shoe modelling, shoe collection

Za odborné vedení, cenné rady a připomínky bych ráda poděkovala vedoucí teoretické části mojí bakalářské práce paní Mgr. Miroslavě Štýbrové, vedoucímu praktické části mojí diplomové práce panu doc. ak. soch. Janu Zamazalovi a za umožnění realizace praktické části pracovníkům společnosti FARE ve Valašských Kloboukách.

Motto:

My umění potřebujeme. Přiveďte do Zlína tisíc malířů a všechny je zaměstnáme. Nemusejí malovat jen nahé ženské, ale mohou jim namalovat aspoň boty!

(citát T. Bati)

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a použila pouze literaturu uvedenou v seznamu literatury, který je v práci uveden.

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1. BAŤA	12
1.1 VÝVOJ BAŤOVY KOLEKCE	13
1.2 ŠVEC MUSÍ BÝT UMĚLEC	16
2 KOPYTÁŘSTVÍ	18
2.1 KONTROLA A VYŘAZOVÁNÍ KOPYT	21
2.1.1 Vyřazování	21
3 MODELÁŘSTVÍ A MODELÁŘI	22
3.1 MODELÁRNA	22
3.2 VZNIK MODELÁRNY VE FIRMĚ BAŤA	23
3.3 MODELÁŘI A MZDA	24
3.4 PRÁCE MODELÁŘE	25
3.4.1 Desatero modeláře	27
3.4.2 Popis práce modeláře	28
3.4.3 Na co musí ještě modelář dbát	31
3.5 VÝVOJ MODELÁRNY	32
3.6 ZAJÍMAVOSTI Z MODELÁRNY	33
3.6.1 Cestovní zprávy – poznatky ze světové kolekce	34
3.6.2 Úvaha pro modelárnu	36
3.6.3 Soutěže	37
3.6.4 Kurzy modelářů	42
3.6.5 Návrháři	42
4 KOLEKCE	44
4.1 JAK VZNIKÁ KOLEKCE.....	44
4.1.1 Nová jarní kolekce	45
4.2 VZORKOVÁ SÍŇ.....	46
II PRAKTICKÁ ČÁST	49
5 VÝROBA VLASTNÍCH MODELŮ	50
5.1 FARE.....	50
5.2 DOBRÝ VÝROBCE OBUVI.....	51
5.3 DŮLEŽITÁ SOUČÁST OBUVI ANEB CO TVOŘÍ OBUV	51
5.4 MÓDNÍ TRENDY	52
5.5 POPIS VLASTNÍCH MODELŮ	54

ZÁVĚR	56
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	58
SEZNAM OBRÁZKŮ	61
SEZNAM PŘÍLOH.....	62

ÚVOD

Občas mívám neodbytný pocit, že profese designéra je u nás stále ještě velmi podceňována. Velice často jsem doslova smutná z toho, jak mnoho práce, energie a upřímné snahy při tvorbě nějakého lidského díla bylo vynaloženo a přitom chybělo jen velice málo, aby výsledek byl mnohem lepší. Stačilo jen, aby dílo „bylo pohlazeno“ rukou designéra. V naší široké veřejnosti ale doposud tato potřeba příliš rozšířena není a spíše převažuje názor, že co můžeš, tak to si udělej sám. Myslím si však, že toto smutné konstatování našťastí již neplatí o některých oborech, jako je například výroba obuvi, kde si potřebu spolupráce s designérem velmi dobře uvědomují.

I já jsem kdysi design obuvi nepovažovala a nebrala jako něco důležitého. Myslím tím trendy a módní novinky v tomto oboru. V současné době, si ale dovolím tvrdit, že móda se dostává do popředí víc a víc. Dnes už vnímám design obuvi z jiné strany. Proč se ale já dívám na tento obor z jiného úhlu než dříve, má asi trošku odlišný význam, než jak se na módu kolem nás dívají ostatní lidé. Jistě je to díky tomu, že jsem měla možnost studovat obor, který mě opravdu velmi baví. Mám možnost, na rozdíl od běžných spotřebitelů obuvi, vnímat všechno kolem vzniku nového modelu obuvi mnohem citlivěji. Učím se vidět souvislosti, kteří ostatní mnohdy nevidí. Pokud se totiž člověk začne zabývat tímto oborem, úplně ho práce pohltí. První, na co se dívám, když se seznamuji s lidmi, je obuv a mnohdy si uvědomuji, jak moc jsem touto profesí pohlcena. U mě spíše platí, že ne podle šatů, ale podle obuvi poznáš člověka.

Jak už jsem uvedla výše, v současné době lidem začíná více záležet na tom, co nosí, a i když stále ještě při rozhodování převládají módní trendy, dostává se ke slovu stále častěji i zdravotně nezávadné obouvání. Stále ještě jsou poměrně málo informováni o tom, že na prvním místě by vždycky měla být zdravotní nezávadnost a pohodlí obuvi a teprve potom módnost a elegance. Náš trh je zásobován neuvěřitelným množstvím levné a nekvalitní obuvi. A proto těch několik málo firem, zabývajících se výrobou kvalitní české obuvi v intencích, jež u nás zavedla firma Baťa, nemá lehké postavení. Obuvi z dovozu se dá jenom obtížně konkurovat, protože se zpravidla vyrábí v prostředí s mnohem nižšími ekonomickými vstupy. Ale je velká škoda zapomenout na všechny pozitivní hodnoty, které s tak velkým úsilím na poli obuvnického průmyslu vybudovali naši předci. Proč si nevážíme toho, že máme být i my na co pyšní? Odpovědi na tyto otázky bychom snad mohli hle-

dat mezi výrobcí, obchodníky a importéry. Ráda bych ve své diplomové práci připomněla etapu, ve které měl český obuvnický průmysl přední místo na světě a obuvníci ze Zlína měli touhu obouvat celý svět. Ve své práci jsem se snažila objasnit složitý proces výroby obuvi a zdůraznit, že již před více než osmdesáti lety byl proces její výroby dokonale propracován a organizován v rámci detailně promyšleného systému řízení.

Při studiu archivů z éry Tomáše Baťa a Jana Baťa jsem mimo jiné došla k poznání, že dobrý výrobek nemůže vzniknout náhodně. Na začátku je myšlenka návrháře, který současně s modelářem a obchodníkem musí být velmi dobře informován o podmínkách trhu, pro něhož se má bota navrhnout. Všechny předvýrobní i výrobní fáze celého procesu vzniku obuvi musí být zejména ve velké výrobní jednotce velmi precizně systematizované. Myslím, že v této oblasti můžeme i v dnešní době, po mnoha desetiletích, čerpat mnoho podnětných myšlenek a návodů. Při svém bádání v archivech firmy Baťa jsem postupně došla k přesvědčení, že zejména pan Tomáš Baťa byl ve svém oboru – v obuvnictví – osobností světového významu. Byl to muž, který by nám měl být v mnohém příkladem.

Ve své práci se budu snažit poskytnout co nejvíce informací o práci modelářů ve firmě Baťa, podrobně popsat jejich práci, pracovní postupy, systém jejich práce a vše, co s jejich prací jakkoliv přímo či nepřímo souviselo. Předmětem mého zkoumání je také otázka kdy a za jakých okolností vznikala ve firmě Baťa modelárna a jaký byl její postupný vývoj, co všechno tato práce obsahovala a jaký byl způsob řízení tohoto důležitého útvaru v obuvnickém podniku. Ráda bych popsala všechno, co se nějakým způsobem dotýkalo modelárny od jejich začátků až do května 1945, kdy firmu převzala národní správa v čele s JUDr. Ivanem Holým. Společnost byla přejmenována na národní podnik a pod touto hlavičkou fungovala až do konce roku 1948. Od 1. ledna 1949 byl název změněn na národní podnik Svit a nové jméno dostal rovněž Zlín, přejmenovaný na Gottwaldov. Chtěla jsem v této práci popsat, jak složitá a zodpovědná je práce návrháře a modeláře obuvi. Není jistě náhodou, že návrhové oddělení a modelárna firmy Baťa byly vždy v centru pozornosti šéfa firmy. Práce návrhářů a modelářů nebyla pouze jednotvárnou prací a zastávat ji mohli jenom pracovníci opravdu všestranně nadaní a zkušení.

V druhé části diplomové práce, tedy v praktické části, budu pracovat na kolekci obuvi pro celou rodinu, jedná se tedy o obuv dětskou, dámskou a pánskou. Tuto obuv budu navrhovat pro společnost FARE Valašské Klobouky, která se zabývá převážně výrobou dětské obuvi, avšak v malé míře má zastoupení i obuv dámskou a pánskou. Obuv budu navrhovat

jako celek a budu brát zřetel na jednotlivé skupiny obuvi. Mám na mysli především to, že u dětské obuvi budu brát zřetel na zdravotně nezávadná obouvání a zároveň se budu snažit vyhovět požadavkům firmy na vytvoření různých střihů, ekonomiku výroby a současné požadavky trhu. Budu se také snažit vytvořit modely, které respektují aktuální módní trendy v obouvání.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. BAŤA

V úvodu je nutné uvést alespoň základní fakta z historie firmy Baťa, ale protože těchto datací a základních informací o zakladateli, jeho rodině, či o jeho práci bylo již napsáno hodně, nebudu tedy popisovat jeho život tak, jako to již uvádí mnohé publikace, ale spíše se pokusím přiblížit vývoj kolekce a charakterizovat základní druhy obuvi, které měla firma ve svém výrobním programu od svého vzniku až po dobu II. světové války. Na druhou stranu je ale pravdou, že bez úplného začátku to zkrátka nejde, a tak na prvních řádcích vám přiblížím život Tomáše Bati a historii jeho firmy alespoň několika základními informacemi.

obr. 1, Areál firmy Baťa

Jméno Tomáš Baťa je známé po celém světě. Je to jméno, které má velmi dobrý zvuk nejenom u nás v České republice, protože obuv značky Baťa byla po celém světě velmi dobře známa, a to především od 30. let dvacátého století, kdy produkovala více než 57 milionů párů obuvi ročně (údaj z roku 1937). Když se vysloví jméno Baťa, téměř každý člověk ví, kam ho zařadit. Tak proslulých jmen českého původu je ve světě známo jen málo a většina lidí stále považuje jméno Baťa za symbol prosperity a úspěchu českého průmyslu a stále ještě má v naší republice i ve světě velkou váhu. Město Zlín se i v dnešní době neustále spojuje se jménem Baťa. Jen díky obuvnickému průmyslu, který založil a rozvíjel, je město Zlín považováno i dnes za jedno z nejznámějších průmyslových měst. V dobách největší prosperity vybuodovala firma rozsáhlá satelitní města na území tehdejšího Česko-

slovenska, ale rovněž na mnoha místech v Evropě a dalších kontinentech. Většina těchto bývalých filiálek včetně zlínského centra je dnes opuštěná, v lepším případě se využívají k úplně jinému účelu.

1.1 Vývoj Baťovy kolekce

Jestliže zmiňujeme jméno Baťa, máme v tomto případě na mysli zakladatele Tomáše Baťu (1876-1932), který se od malička velmi intenzívně zajímal o chod otcovy ševcovské dílny a již v téměř dětském věku přicházel s celou řadou inovací a drobných nápadů, jak otcovu živnost dále rozvíjet. Ještě v době své nezletilosti se společně se sourozenci Annou a Antonínem rozhodli v roce 1894 založit vlastní živnost. O rok později již zaměstnávali v dílně 10 dělníků a dalších 40 zaměstnanců pracovalo v domácnostech. Tomáš Baťa se projevil jako dokonalý vedoucí, to můžeme pozorovat na vedení firmy, která pod jeho rukama vzkvétala. V roce 1900 se firma A. Baťa změnila ve společnost T. a A. Baťa. V té době tu pracovalo již kolem 120 zaměstnanců.

Firma vyráběla na počátku houněnou obuv, avšak poté, co živnosti hrozil bankrot, přišel Tomáš Baťa v roce 1896 s nápadem vyrábět plátěnou obuv, která přinesla velký úspěch. Tyto boty nazývané „baťovky“ se rozšířily především mezi nemajetnými lidmi. V knize *Geniální podnikatel Tomáš Baťa* se dokonce píše:

„Prvním vynálezem byla lehká obuv s textilním vrchem a ozdobnými textilními pruhy, s elegantní špičkou a pružným koženým spodkem, vyrobená na „moderním“ kopytu, tj. pravém a levém. V obuvnickém obchodě koncem minulého století to představovalo téměř revoluci. . .“ (1)

„Vynález „séggláků“, které prodával po léta pod značkou „Baťovky“, jejich masová výroba a levná prodejní cena, kterou lze označit za jeho třetí obchodní vynález, mu nejen pomohl vyplatit věřitele, ale i vytvořit v lednu 1897 aktivní bilanci 5.387 zlatých.“ (1)

Vynález séglovek není možné přisuzovat Tomáši Baťovi, neboť tento typ obuvi vyráběli v dílnách ševci již od čtvrté čtvrtiny 19. století. Tomáš Baťa má však prioritu v tom, že zavedl tento typ obuvi v průmyslové výrobě.

Baťovky, které byly zavedeny do výroby firmou Baťa, byly vlastně šněrovací polobotkou. Byly lehké, pár takových baťovek vážil méně než jedna bota starého typu. I cena byla

asi o čtvrtinu nižší, než za kožené boty. I když nevydržely tak dlouho jako kožená obuv, prodávaly se velmi dobře. Oprava byla jen o něco málo dražší než oprava kožené obuvi, a tak tato obuv zaznamenala velký úspěch.

Tato obuv se vyráběla převážně v barvě šedé, béžové a černé nebo s jemnou kostkou. Plátno zvané ségl se kombinovalo s hnědou nebo s černou usní.

Obr. 2, Baťovky

Baťa si vozil své zkušenosti z cest do zahraničí. Nejvíce uplatnil své zkušenosti z USA, kde pobýval poprvé na přelomu roku 1904/05. Na cesty bral i své zaměstnance. Po návratu z Ameriky se firma začala zdárně rozvíjet. Nemalý podíl na tomto rozvoji mělo právě uplatňování poznatků z pobytu v Americe. Postupně byly do výroby zaváděny moderní technologie a technika, především kvalitní strojní vybavení, ve dvacátých letech přistoupila firma k zavedení výroby na tzv. kruhu, a to podle vzoru Henryho Forda.

Po smrti svého bratra Antonína se stal Tomáš Baťa jediným majitelem, psal se rok 1908. Firma Baťa využívala veškerých moderních postupů k výrobě levné a líbivé obuvi. Stupňovalo se využití strojního vybavení a postupně se v nově vybudovaných továrních objektech zaváděl parní pohon (první parní stroj koupila firma v roce 1900). Tyto vymoženosti umožňovaly rychlejší uplatňování módních novinek a moderních technologií v obuvnictví. Vlastní návrháři a modeláři sledovali módní trendy, které prosazovali ve střízlivém pojetí na vlastní kolekci. Velkou předností firmy Baťa v této době byla pružnost, s jakou dokázali rychle reagovat na veškeré změny a pokrok. Obuv firmy Baťa byla určena především pro klientelu s menšími nároky na eleganci a prvotřídní materiál, přesto to byla obuv kvalitní a módní, ale její prvořadou předností byla cenová dostupnost. Svojí kolekcí se neřadila firma do kategorie zboží, které by bylo určené náročnějším zákazníkům, i když i takovou

obuv firma v malém množství vyráběla. Důkazem toho je např. luxusní předválečná kolekce, určená pro světovou výstavu v New Yorku.

Obr. 3, model pro kolekci New York

Firma Baťa vyráběla od roku 1928 také gumáky, galoše, koupací obuv a plimsolky. Známostí se staly tzv. meltonky z vlněné mykané příze. Název byl odvozen od anglického města Meltonu (známé obuvnické centrum), kde se tento druh textilu vyráběl a firma Baťa jej zpočátku odtud dovážela. Velmi brzy byl tento svrškový materiál nahrazen vlastní produkcí, přesto se tomuto typu obuvi nikdy nepřestalo říkat meltonky, a to přes veškerou snahu vedení firmy Baťa. Poté, co byla kotníčková zimní obuv vyráběna z vlastních materiálů, prosazovaly se názvy „diplomatky“, „sněhovky“ a podobně. Ale tyto pokusy o vymýcení názvu „meltonky“ se naprosto míjely účinkem, a doposud je tento - dnes již historický exponát - znám mezi starší generací pod původním názvem „meltonky“.

Módním hitem se stala v roce 1923-25 prodloužená ostrá špička, která se projevila na dámských střevících. Tato obuv měla prořezaný podpatek, který obuv opticky zkracoval. Módní vlny přicházely převážně z Itálie, ale také z Kalifornie, kde právě v té době filmové hvězdy nosily na plážích vysoké platformy. Ke konci třicátých let přišla vlna zvýšených podešví, tato vlna se udržela až do padesátých let. Tento módní trend se v průběhu 20. století opakoval například v 70. letech v podobě extrémně vysokých podešví a platforem, jež nosili dokonce i muži (proslulé „brikety“).

Pokud se snažím postihnout jen ty nejznámější módní novinky v kolekci Baťa, nesmím zapomenout na dřeváčky, které se staly módním hitem v období II. světové války. Tato obuv měla v přední části dělenou podešev, která zvyšovala jejich flexibilitu. (2)

Obr.4, dřeváček éry II. světové války

V době válečných let přežily Baťovy závody díky velkým zakázkám na vojenskou obuv pro německý wehrmacht. Počty vyrobených párů obuvi byly velké. Koncem války vyráběl Baťa téměř 6.000 párů vojenských bot denně.

Kromě růstu firmy se rozrůstalo i její okolí. Baťa začal stavět domky pro zaměstnance a měl velké zásluhy na městské výstavbě domů.

1.2 Švec musí být umělec

Snad se nikoho nedotkne, když nazvu Tomáše Baťu ševcem. Ševcovské řemeslo sice nepatřilo k příliš váženým řemeslům, přesto však na každém městě nebo větší vesnici pracovalo několik obuvníků. Mnozí z nich zastávali funkce radních a někteří požívali poměrně vysoké vážnosti a úcty. Jedním z těch, jež ševcovské řemeslo pozvedli a postavili je na úroveň „dokonalé služby zákazníkům“, byl právě Tomáš Baťa. V dnešní době slovo švec pomalu mizí ze slovníků. Další generace nebudou pravděpodobně znát tu pravou ruční ševcovinu, u které T. Baťa začínal a bez jejíž dokonalé znalosti by jistě nevytvořil obrovské obuvnické impérium. To, že řemeslo ševcovské bylo nepostradatelné a patřilo mezi důležité obory dokazují různé povídky, pohádky atd., protože právě tam se nejčastěji, víc než kdekoli jinde, objevuje jako hlavní hrdina švec.

O ševcích

„Ševci byli odjakživa zvláštní tvoři: rozumní, chytří, mnohdy mazaní. A měli vždy dobré renomé. Že se dnes slovo „švec“ namnoze stalo příhanou, není vinou ševců, ale zlolajných jazyků, kteří nenechají na nejspravedlivějším místečka zdravého. Už v pohádkách jsou vždycky ševci nejvtipnější, nejchytřejší.“

Když někdo v pohádce řádně napálil čerta, byl to jistě švec, když někdo rozesmál věčně smutnou princeznu a dobyl tak její ruky a půl království, byl to zase švec. Není nikdy zvláštním silákem, ševci nebývají Lamželezové jako kováři, ale vyznamenávají se dobrým nápadem, vtipem, zkrátka bývají všemi mastmi mazaní.

A svoji dobrou pověst dovedli ševci obhájit i v dějinách lidstva. Neví se o nich mnoho, jejich činnost byla utajená, ale zdá se nám, že oni byli vždy zdravým jádrem lidu, že oni tvořili veřejné mínění, že oni byli solí své země a mnohdy řídili kola historie.....“

Oni svou neposedností, touhou po pohybu a po činech, svou živostí a temperamentem byli hybnou pákou, kvasem všech dob.“

Ševci byli a jsou nadšený, vznětlivý, pohyblivý a svižný národ, milující změnu, jsou třídou kritiků. Třídou nespokojenců, třídou, kde je nejlepší půda pro nové myšlenky.....“

Naše pány dějepisce čeká velmi vděčná práce zjistit, jakou úlohu měli ševci všech věků v dějinách lidstva. Na první pohled je tento námět jednostranný, snad suchý a nezajímavý. Ale to je jen klamné zdání. Není totiž otázky, není námětu sebe všednějšího, aby se neobjevil neobyčejně zajímavým, vděčným a velmi poučným, jen když máme dost trpělivosti a lásky, dostat se mu až na dno.“ (3)

2 KOPYTÁŘSTVÍ

Obor kopytářství se vyvíjel současně s obuvnickým řemeslem. První používaná kopyta nebyla taková, jako v současnosti. Byly to dřevěné formy, které odpovídaly tvaru lidské nohy jen v hrubých rysech. Obuvník měnil délku, šířku a tvar pro potřeby zákazníka vždy tím, že jednoduše přidával či odebíral pomocný materiál, s jehož pomocí přizpůsoboval kopyto noze zákazníka. Pokud byla forma naopak příliš dlouhá, jednoduše kopyta upiloval. Přirozeně, že kvalitní obuvníci vytvářeli pro náročné a dobře placící zákazníky kopyta na míru. Vliv na tvar kopyta měla především móda. Toto všechno mělo zpravidla za následek různé deformace a nemoci nohou.

„Standardní míra pro šířku a výšku kopyta neexistovala. Protože kopyta měly rozhodující vliv na tvar a pohodlí obuvi, každý švec si chránil to svoje jako tajemství živnosti a základ jejího úspěchu.“ (1)

Až Tomáš Baťa si vytvořil systém pro konstrukci kopyta, kde spojil zdravotní nároky lidské nohy s estetickými požadavky a kde se také snažil spojit vše s nároky módy.

„Jeho systém spočíval ve spojení empirických pokusů s vědou, opírající se o měření a záznamech o výsledcích. Vývojová práce při vytváření nového kopyta byla velmi pomalá. Trvala měsíce, v nichž každá změna v rozměrech, tvaru a rozložení hmoty kopyta byla provázena vyrobením zkušebního páru obuvi. Ten byl vyzkoušen nošením a pravidelnou prohlídkou účinku na nohu nositele s příslušným záznamem do protokolu o vývoji kopyta. Všechny podrobnosti o takovém vývoji Tomáš Baťa sledoval osobně. Každou změnu nařídil osobně. Konečným výsledkem tohoto dlouhého procesu bylo „dokonalé kopyto pro typ obuvi určitého účelu“. (1)

Až když kopyto vyhovovalo všem požadavkům, tak Tomáš Baťa vlastnoručně každé kopyto podepsal a opatřil datací. Takto podepsané kopyto bylo zapečetěno a uloženo do speciální skříně základních typů kopyt.

Kopyto bylo, je a pravděpodobně vždy bude základem pro správnou výrobu obuvi. Na kopytě zkrátka záleží nejvíce. Je důležité, aby kopyto mělo správnou délku i šířku, tak aby noha nebyla utlačována. Nebo naopak, aby noha nebyla v obuvi příliš volná atd. Těchto všech důležitých problémů kolem kopyta si byl vědom i Tomáš Baťa a tak, jak jsem se již zmínila, přikládal tomu velkou váhu.

Podle mého názoru modelář kopyt neměl zrovna jednoduchou práci. Byla to práce velmi zodpovědná a těžká. Skloubit všechny požadavky a dát kopytu ještě něco navíc, myslím tím např. módu – hranatá špice, nebo kulatá . . . , byl a je, podle mne, úkol velmi obtížný.

Modelář musel přihlédnout k přáním mnoha miliónů zákazníků, jež měli své požadavky, eventuálně deformace, ke kterým bylo nutné přihlédnout. A přitom byl nucen všechna tato přání respektovat a pokusit se vytvořit ideální kopyto. S tímto kopytem by měl hlavně být spokojen lékař, ale také prodavač a v neposlední řadě zákazník.

Julius Pražák k tomuto tématu píše:

„. . . Vlastní tvůrčí proces jest závislý na zkušenostech a na odborné znalosti modeláře, jehož snaha směřuje k zlepšení péče o lidskou nohu.“ (4)

Baťa se vývojem kopyt s ohledem na zdravotní nezávadnost zabýval opravdu hodně. Také se snažil, aby i lidé byli o všem informováni. Je zajímavé, že v novinách Sdělení se pravidelně informovalo o obuvi a jejím vlivu na zdraví nohou. Domnívám se, že v dnešní tzv. moderní a pokrokové době, máme daleko méně osvěty o obouvání, než tomu bylo za éry I. republiky. Lidé o tomto oboru často nemají ani ponětí.

Ve Sdělení z roku 1923, se píše o tvaru kopyta. Autor jen pár větami vyjádřil, jak důležité je mít dobré kopyto pro výrobu dobré boty.

„Normální lidská noha jest velmi pěkným výtvozem přírody a modeláři snaží se proto, aby kopyto učinili lidské noze co nejvíce podobným. Bota, zhotovená pak dle pěkného kopyta, musí nazutá těsně přilehnouti ke všem liniím a záhybům nohy tak, aby krásné formy nohy zračily se na botě. Veškeré linie musí běžeti paralelně s liniemi nohy; jedině tak přijde v platnost krásný tvar nohy. Bota zhotovená dle špatného kopyta, ukazuje tvar nepřirozený a nemůže se proto líbiti. Účel boty není pouze nohu chrániti, ale také ji zdobiti.“ (5)

A ještě jedno zastavení v novinách Sdělení, tentokrát z roku 1923.

Opět se zde řeší otázka účelnosti a krásy kopyta.

„Jaký je vztah mezi účelností a krásou? Krása tvaru kopyta je zušlechťování účelnosti, aniž by se však touto úpravou nějakým způsobem jeho hodnota snížila. Co z toho vyplývá pro praxi? Požadavek účelnosti a krásy musí si při tvoření kopyta navzájem odpovídati.

.....

Kdy může účelnost potlačit krásu? Některé druhy obuvi, sloužící k účelům společenským nebo sportovním, jsou na pohled velmi neohrabané, ale i těmto mohla by se dát krásnější podoba, aniž by tím jejich účelnost nějak utrpěla.....“ (6)

Z tohoto článku je zřejmé, že již dříve se řešil problém, že ne vždy se může zcela vyhovět všem požadavkům na dobré kopyto. I dnes platí, že ne na každý účel můžeme mít obuv zcela nezávadnou. Mám na mysli tvar kopyta. Podle různých zájmů a rozličných příležitostí volíme odlišné tvary obuvi. A to platilo dříve a platí i dnes. Např. společenská loďička se nikdy nejspíš nebude vyrábět na kopytě, na kterém se dělají tenisky. Takže mnohdy musí i modelář kopyt ustoupit z příliš velkých požadavků.

Obr. 5, Ukázka seřazení kopyt ve firmě Baťa

2.1 Kontrola a vyřazování kopyt

Tomáš Baťa kontroloval opravdu všechno. Na to, jak správně kontrolovat kopyta, měl několik základních pravidel.

Co se kontrolovalo na kopytech :

- a) síla měřením, zda to odpovídá předpisu
- b) správnost přibití plechu/ musí být stejně od kraje /zda jsou hřebíčky v plechu správně zaražené
- c) správnost zámků
- d) správnost *cídění* a celkového opracování (7)

2.1.1 Vyřazování

Pokud se vyřadil některý druh kopyta z výroby, musel se nahradit novým vzorem. Současně se vyřadilo též veškeré zařízení, které se nehodilo na použití ze starého kopyta na nové. Toto vyřazování se dělo vždy za spolupráce modelářů a ředitele výroby.

Jestliže modeláři zjistili, že druhy, o které se jedná, se nebudou už vůbec pro výrobu hodit, museli svými podpisy potvrdit, že mohou zařízení vyřadit. Potom soupis museli překontrolovat vedoucí zkušeben, a to jak dětské, dámské, tak pánské a znovu potvrdit podpisem, že toto zařízení se už nemůže použít pro výrobu.

Soupis se pak předal k podpisu vedoucímu modelárny, který po přezkoumání opět potvrdil podpisem, že se může zařízení vyřadit. (7)

Jak jsem se již jednou zmínila, domnívám se, že na vývoji kopyt a na správně vymodelovaném kopytu závisí další úspěch - tedy úspěch modeláře svršku. A tak teprve tehdy, když je dokonalý tvar kopyta, může vzniknout dokonalý výrobek.

3 MODELÁŘSTVÍ A MODELÁŘI

3.1 Modelárna

Práce v modelárně je velmi náročná. Zde je mezistanice, která spojuje závody se zákazníky. Právě tady musí být nejvíce připraveni. V této oblasti musí mít pracovník modelárny veškeré informace o módních trendech. Právě tady musí člověk předvídat, jaké barvy či tvary kopyt budou příští sezónu moderní. Modelárna nesmí žádnou novinku propást. Je velmi důležité myslet dopředu. V modelárně ve firmě Baťa nenechávali nic náhodě, a tak v každém velkém módním středisku - v New Yorku, v Londýně - měli své zástupce, kteří podávali informace o každé novince. V závodech Baťa se všechno přizpůsobovalo zákazníkovi. Zákazník a jeho přání stála na počátku i na konci přípravného i výrobního procesu. V modelárně u firmy Baťa bylo například k vidění několik sádrových odlitků různých nohou, které sloužily jako základ při tvorbě bot.

„Vedle odlitků nohou lidí u nás, jsou v modelárně odlitky nohou příslušníků různých národů, Američanů, Francouzů, Poláků, Číňanů apod., protože je zjištěným faktem, že ku příkladu noha Evropana je rozdílně stavěna, než noha Asiata a znatelné odchylky v této stavbě patrný jsou již i u příslušníků některých národů v Evropě.“ (8)

Obr.6 Měření nohou
před zahájením výroby prototypu

3.2 Vznik modelárny ve firmě Baťa

Ani po dlouhém bádání a hledání v archivu firmy Baťa nemohu s určitostí říci, kdy firma Baťa poprvé otevřela oddělení modelárny. Z určitých archiválií, které jsem vyhledala, mohu usuzovat, že vznik modelárny lze datovat do dvacátých let 20. století. Po roce 1924 se již z několika zdrojů dovídáme o modelářích. Tudíž lze soudit, že modelárna musela vzniknout již daleko dříve.

Z roku 1927 známe již rozdělení modelářů, kteří se dělili na modeláře kopyt, vrchů a spodků. Tito modeláři dostávali individuální program, kde měli stanovenou přesnou lhůtu pro zpracování jednotlivého druhu práce. Každý modelář musel při každodenním odchodu z práce napsat, co všechno za den udělal. O tom, že kontrola těchto dokumentů probíhala, svědčí i fakt, že v těchto dokumentech musely být uváděny dokonce opravy reklamací, a to i přesto, že šlo třeba jen o přeměření či nějakou podobnou maličkost.

V novinách Sdělení se uvádí:

“...navštívili jsme modelárnu závodů, která se nachází ve třetí budově. Jsou to závody v malém, kde vedle čtyř malých obuvnických dílen, vybavených všemi stroji a s dělbou práce jako ve všech našich velkých dílnách, neschází ani malá koželužna, malá kopytárna a strojárna.

Vlastní modelárna, jejímž vedoucím je pan John Bartoš, umístěna je v prvním poschodí budovy.“ (9)

Z tohoto Sdělení mohu tedy s jistotou říci, že v roce 1928 byla modelárna již plně zavedena a funkční. Dokonce můžeme říci, kdo byl vedoucí tohoto oddělení.

*Obr.7, Modelárna pánské obuvi,
konec 30. let 20. století*

3.3 Modeláři a mzda

V jednom z předpisů pro modeláře z roku 1927 je uvedeno několik jmen modelářů a mzdy. Zajímavé je, jak se platy modelářů liší. Překvapivé například je, že plat vrchního modeláře je nižší než mzda jednoho z modelářů. Mohlo se tak například stát v případě, když modelář přišel s výrazně novými myšlenkami, eventuálně úspěšným modelem. Firma Baťa vždy připlácela za nadstandardně splněné úkoly a tímto své spolupracovníky výrazně motivovala.

„Savala - vrchní modelář 360 Kč týdně

Teprt - modelář 400 Kč

Šrudr - modelář 300Kč

Oksner - modelář 250 Kč

Modelář kopyt 400 Kč

Modelář krájených vzorů 280 Kč“ (10)

O panu Oksnerovi je ještě v předpisové knize vzorkárny několik zmínek - co má jako modelář za povinnost. Oksner byl zodpovědný za všechny krájecí šablony ve všech dílnách, které musely být rozvedeny a olemovány přesně podle základních vzorů. Do dílny nesměla projít ani jedna šablona, která neměla razítko Oksner. Vzory musely být prohlédnuté, označené číslem, druhem, spotřebou – teprve potom mohly do dílen. Za každou reklamaci špatných vzorů musel platit 50%, ale platilo to i naopak. Za každou dílnu, která za celý týden nereklamovala výrobu, pro špatný vzor, dostal 4 Kč.

Vrchní modelář byl zodpovědný za všechny druhy obuvi, které se dávaly do výroby. Je zajímavostí, že vrchní modelář ve volném čase musel sám propracovávat některé druhy, které mu byly přidělené, protože měl málo modelářů – jak uvádějí předpisy vzorkárny. Modelář byl zodpovědný za rozvedení nového druhu do všech šířek. Za rozvedení nového druhu do výroby ve všech šířkách dostával modelář odměnu 500 Kč a za druh pouze v jedné šířce dostával 100 Kč. Kopytář dostával za propracovaný druh ve všech šířkách 500 Kč a za kopyta pouze v jedné šířce 200 Kč.

I z těchto částek můžeme usuzovat, že práce modeláře kopyt byla opravdu základem, protože i částka, tedy odměna za tuto práci, byla větší než odměna modeláře svršků. Za každý nový návrh, který se použil do nové kolekce dostal modelář 30 Kč. Tyto návrhové páry se směly provádět jediné u dámské č. 3 ½, pánské č. 8, dětské č. 7, 10, 13, 4. Pokud nebyl druh připraven ve všech šířkách, odměna se neuznávala.

Modelárna

Halota - vedoucí modelář	300Kč týdně
Procházka - dámský modelář	400Kč
Šneider - dětský modelář	400Kč
Panček - pánský modelář	380Kč
Smejkal - plátěné a rozvádění	300Kč
Fořt - návrhy dámské	300Kč
Křenovský - modelář kopyt	400Kč

Jak důležitou součástí dokonalé práce byl dokonalý pořádek na pracovišti a vzhled zaměstnanců, můžeme doložit několika dokumenty. Pro šéfa Tomáše Baťu byla důležitá nejenom samostatná práce všech lidí, ale také všechny ostatní související náležitosti.

3.4 Práce modeláře

Abych mohla popsat práci modeláře a jeho um, musím nejprve objasnit, co vlastně modelářská práce obnáší. Práce modeláře by se dala charakterizovat jako obuvnická činnost, ve které převažuje výtvarný charakter. Celá práce směřuje k jednomu cíli. Jde o vytvoření nového vzoru (modelu) - dalo by se říci stříhu obuvi.

Dříve byl obuvník zároveň i modelářem. Jeho úspěch byl dán tím, jak moc byl nadán právě výtvarnými schopnostmi a jak uměl tyto dvě činnosti skloubit.

S vývojem celého obuvnického světa se tyto práce začaly rozdělovat a dělily se na práci spodkovou a svrškovou. Práce modeláře se tudíž stala prací lidí schopných jemné výtvarné činnosti.

Práce modeláře se začala rozvíjet i u firmy Baťa. Tam se zrodili skuteční modeláři. Tento obor vznikl jen díky iniciativě lidí a jejich zálibě v práci. Velký rozvoj tovární výroby později přinesl další speciální modelářský obor, a to návrháře obuvi. Se vznikem profese návrháře obuvi se začala sledovat i světová móda a tím můžeme říci, že se v obuvnictví začíná uplatňovat módní umění. (11)

Kde a jak tedy vznikají první návrhy obuvi?

Je zcela jasné, že úplně první návrhy na jakoukoliv obuv vznikají v myšlenkách modeláře a v jeho představách. Už tam si musí modelář umět představit, jestli je jeho střih možné vyrobit. Práce modeláře není vůbec lehká. Modelář musí znát všechna pravidla, podle kterých se zhotovují všechny druhy vrchových i spodkových forem. Musí znát všechny postupy výroby jednotlivých druhů obuvi a v neposlední řadě by měl mít vypěstovaný cit pro krásu, vkus a hlavně soulad. A co se cenilo a cení u modeláře obuvi nejvíce? Je to jeho smysl pro naprostou čistotu a přesnost v práci. Tyto vlastnosti byly ve firmě Baťa velmi důležité. Je pravdou, že i v dnešní době by měly tyto vlastnosti být na prvním místě, ale domnívám se, že firem a lidí, kteří mají tento cit vypěstovaný v sobě, opravdu ubývá. Dnešní rychle fungující společnost není na kvalitní práci bohužel vůbec stavěná.

U pana Bati bylo ale velmi důležité, aby všechno bylo dokonalé.

„...Když jednotlivé linie a křivky na modelu nesouhlasí s kopytem, modou (módou) neb dobrým vkusem, tu nemožno označiti výrobek jako prvotřídní, ano mnohdy ne ani jako prostřední.“ (12)

„Při shlednutí větších výkladních skříní pozorujeme, že výhodně vynikají výrobky, které vznikly z modelů vkusných kopyt a elegantních svršků a které právě díky těmto okolnostem získávají všech sympatií. Nedostatečné modely mohou způsobiti přechodný špatnější chod obchodu. Pohlížíme – li na kopyto a model svršku, jako na jednotlivé části pro sebe, tu zůstává důležitějším dílem vždy modelování vzorů na svršek, i když přihlédneme k mnohostrannosti, jakož i všeobecnému významu při výrobě. Modelování vzorů na svršky

jest tak mnohostranné, že musíme se často diviti, že věnuje se mu v praxi tak málo pozornosti.“ (12)

Oběžník:

Každý modelář musel mít:

1. Musel mít na svém pracovním místě, tj. na stole, ve skříňce a kolem sebe vzorný pořádek.
2. Musel mít ve skříňce vše uspořádané podle standardní tabulky a klíč své skříňky při odchodu s továrny večer musel pověsit podle svého čísla do skříňky klíčů.
3. Veškeré části oděvů musel mít v šatně.

Každý ručil za pořádek. (10)

3.4.1 Desatero modeláře

Modelář ve firmě Baťa musel pracovat podle předpisů. Tyto předpisy bychom mohli nazvat tzv. desaterem.

1. Modelář musel pracovat podle předpisů firmy.
2. Musel dbát na přesnost a pečlivost při práci.
3. Vzory vyhotovoval podle kopyt, jmenovitě kopií kopyt.
4. Při modelování druhů cvikal zkušební sáčky a na nich měl kreslit co nejvkusnější linie.
5. Musel dávat pozor na to, aby skladnost dílců pro kalkulaci byla co nejlepší. A zároveň aby byla úspora zařízení.
6. Každý druh musel vyzkoušet ve zkušebně. Předem vykalkulovat a kalkulaci musel nechat schválit zodpovědným kalkulátem. Každý druh dříve než dal do výroby, musel jej vyzkoušet na noze.
7. Vyzkoušený druh, který předkládal k podpisu vedoucím modeláren a příslušným vedoucím výroben, musel být prokreslený na bláně, vrchy i spodky. Zároveň s tím předkládal i *předcvikané* boty.

8. Po schválení druhu vyhotovil sešit zákresů, kde zakreslil všechny velikosti dílců se všemi značkami.
9. Veškeré vzory a zákresy, které byly založené v blocích měl vzorně uložené.
10. Kontroloval v dílnách výrobu druhů, které vymodeloval. (13)

3.4.2 Popis práce modeláře

Kromě tzv. desatera, kterým se měl modelář řídit, měl ještě mnoho jiných předpisů, které musel dodržovat. A co například takový modelář potřeboval všechno k práci?

Při modelování návrhů to byl :

- papír, který potřeboval ke zhotovení kopií (musel se dát ke kopytu lehce přikládat)
- modelářský karton (z něj se vyřezávaly veškeré šablony při modelování návrhů). Musel se dát dobře a lehce krájet. Nesměl se skladovat na vlhkém místě, protože potom by vyhotovené šablony sesychaly a byly nepřesné.
- kalkulační papír (měl zadané přesné řádkování), rozpisy kalkulací – spotřeba vrchového materiálu
- modelářské blány (pergamenový papír)
- bloky na ukládání šablon (šablony popsané, na každý list dílce od jednoho sortimentu)
- *spinátka* na připevnění šablon, měly předepsanou velikost
- tuš perlová (na zakreslení druhů)
- plátno na kontrolní sáčky (13)

Při rozvádění se používaly tyto pomůcky:

- plech na originály pro rozvádění

- modelářský karton na šablony
- karton stélkový
- plech na stélky
- lepenka na profil kopyt, lepenka na krájecí šablony
- lemovací drát (páska), drát na vázání plechových šablon
- značky na šablony
- razítková barva na číslování šablon (13)

V modelářském oddělení tak jako v jiných, se veškeré důležité předpisy musely zapisovat do Předpisové knihy modelárny, kterou vedl vedoucí modelárny. V této knize byly zaznamenávány veškeré důležité zprávy, které se týkaly modelárny. Nemohlo se tedy stát, že nějaká důležitá zpráva by se mohla ztratit. Vše bylo „*pěkně v jedné knize*“.

A co ještě potřeboval modelář k práci? Bylo toho ještě opravdu velmi mnoho. Bez *dírkovačů a zoubkovačů* si modelář asi práci představit neuměl (šlo o nástroje, které vytvářely, či pomáhaly vytvářet na svršku dírky, kroužky, zoubky a jiné potřebné tvary). Modeláři museli dbát na to, aby při návrzích používali jen takové *dírkáče a zoubkovače*, které byly vedeny jako standardní pro stálý sklad.(13)

Obr.8, kufřík modeláře

A tak, jak všechno mělo jasný řád, tak i nářadí muselo mít své místo. Každý modelář měl skříňku na toto nářadí. V této skříňce se nacházelo opravdu všechno nářadí pro práci modeláře. Celkem měl 34 kusů různého nářadí. Mezi jeho nejpoužívanější patřil a stále patří např: krájecí nůž, podpatkoměr, brousek, magnetické kladívko, dírkovač, bodec, objímadla, brousek, kopytářský pilník(13)

O tom, že práce modeláře byla z velké části taky prací úředníka, svědčí zápisy z protokolních knih modeláren.

Protokolní kniha modelárny:

Do protokolní knihy modelárny se zapisovaly veškeré předpisy a změny související s výrobou a modelárnou. Například nařízení o přečíslování nožů, přečíslování kopyt a podobně. Muselo zde být uvedeno i místo a jméno vedoucího dílen, který změnu nařídil a jméno pracovníka, který ji prováděl.

Kromě této protokolní knihy se prováděl i Zápis o vyzkoušení obuvi.

Každý druh obuvi, který se zadával do výroby, prošel – ještě, než se začal „rozvádět“ na jednotlivé velikosti - zkouškou. Tato zkouška měla prokázat, zda obuv dokonale padne. Výsledky o zkoušení se zapisovaly na tiskopisy, které byly přímo určené k tomuto úkolu. Do zápisu se zaznačilo, kdo daný druh modeloval, pojmenování druhu a také to, kdo obuv zkoušel a zda byly boty uznány bez závady a hodily se do sériové výroby. Obuv musela být zkoušená více osobami. Záznamy podepsal modelář, vrchní modelář, vedoucí modelárny, správce výroby a ředitel. Bez provedení zkoušky a zápisu neměl modelář nárok na odměnu za daný druh.(13)

Jak vyplývá z příkazu, který diktoval Tomáš Baťa, praktická zkouška každého vzorku obuvi byla důležitou součástí přípravy. Stejně jako tehdy, i dnes je zkoušení a nošení vzorku obuvi jednou z hlavních součástí přípravy. Vypráví se, že pan Baťa chtěl osobně všechny vzorky obuvi vyzkoušet na své noze, a tím zjistit jejich pohodlí. Údajně si nechal vyrobit i dámskou lodičku na svoji nohu, tedy ve velikosti 11, aby mohl vyzkoušet, jak sedí dámský střevíček na noze a jak se chodí v podpatcích. Zda je tato legenda založena na pravdě, lze dnes již jen těžko doložit a potvrdit, ale z poznatků o panu Baťovi se můžeme přiklánět spíše k tomu, že je to pravda. Podle jeho povahy a preciznosti by se nebylo vůbec čemu divit.

O tom, že se v letech 1927 přestaly tyto zkoušky na obuv dělat, svědčí jeden z dokumentů, který psal pan Baťa v roce 1927.

„Pan Novosad

V dřívějších letech u každého druhu byly stále v nošení celé stovky párů různých druhů obuvi a měli jsme skříně, ve kterých tato obuv obnošená byla uložena a u každého páru při-

ložení posudek. Tyto zkoušky a toto sledování obuvi během nošení se již neděje celá léta. Zařídte ihned, aby naši zaměstnanci nám odevzdali obuv, se kterou nejsou spokojeni, ale i takovou, se kterou jsou spokojeni. Týká se to mužů i žen. Soustředte aspoň 100 pánských a 100 párů dámských, uložte je přehledně a opatřte posudkem“.

Diktoval pan chef 24.10.1927“ (14)

Jak modelář pracoval na modelech? Aby modelář mohl vyrobit model, musí nejprve *sejmout* kopyto. Na kopytě nakreslí střed od špice přes hřeben až k patě. Sejme si zvlášť tvar kopyta vnitřní strany a zvlášť vnější strany. Z těchto dvou kopií si udělá střední kopii. Teprve podle této střední kopie může modelář začít vykreslovat vlastní návrh. Vzorek bude přesně odpovídat kopytu, a tak modelář zajistí přesnost *přiléhání* na kopyto. Takto by měli pracovat modeláři i v dnešní době, že tak postupovali modeláři u firmy Baťa, je ale jednoznačné.

3.4.3 Na co musí ještě modelář dbát

Práce modeláře je opravdu náročná. O tom jsme se již mohli přesvědčit. K tomu všemu je ale ještě velmi důležité, aby modelář při každé práci dbal na to, aby každý model boty nebyl jen pěkný, ale také hlavně *skladný*. Znamená to, že modelář musí být i dobrý manipulát, aby docílil co nejlepší výměry v usni. U Bati se vždycky dbalo, aby i hodně složitý vzor byl především dobře *skladný*. Šlo tady o to, aby při manipulaci vrchových a podšívkových materiálů docházelo k minimálním odpadům. Návrháři a modeláři měli mít stále na paměti maximální využití usně, aby náklady nebyly zbytečně vysoké.

Na skladnost nesmí modelář zapomínat, protože dobrá skladnost a tím využitelnost celé usně, znamená velké úspory. Pokud by byly dílce špatně skladné a useň by byla využitelná třeba jen ze 60%, pak by to znamenalo velké ztráty.

3.5 Vývoj modelárny

Ve své práci nemohu s určitostí říci, kdy přesně modelárna vznikla a jaký byl její vývoj, protože přes veškerou moji snahu jsem záznamy v tomto směru v archivech neobjevila. Za zmínku ale jistě stojí, že kolem roku 1924 je uváděna návrhářka a modelářka Marie Chmelařová, která se zasloužila o budování sbírky historické a exotické obuvi.

O existenci modelárny ve firmě svědčí také některé záznamy, které dokazují, že v roce 1937 byla modelárna rozdělena na různé úseky. A to modelárna dámská, dětská a pánská. Každá modelárna měla svého vedoucího modeláře. Zajímavostí z modelárny například je, že v roce 1942 měla firma Baťa o 47 zaměstnanců modelárny víc, než v roce 1939, ale modelářů ubylo. A dokonce jedno celé oddělení bylo uzavřené. Vrchol rozvoje modelárny byl tedy zcela jistě již před těmito lety.

Porovnání stavu režijních zaměstnanců v obuvnické dílně:

	rok 1939	rok 1942
modeláři	45	32
krájení vzorků	8	6
návrháři vzorů	7	4
kreslič kůží v kalkulaci	1	1
Šití vzorků	29	22
Spodky vzorků	42	37

(15)

(1937-40)

Jmenný přehled vedoucích pracovníků, novoroční odměny, přehled platů:

Budova 12 – Etáž I – správce vedoucí - provozní referent,

Brom Josef (modelárna obuvi)č.4800

Smejkal František - modelárna obuvi

Křenovský František – modelárna kopyt

Žaloudek František – modelárna dámská

Pleva Josef – modelárna dětská

Šidla Antonín – modelárna pánská (16)

Rozsah kolekce se měnil každý rok, což bylo ovlivněno nejenom počtem zaměstnanců, ale například i světovou válkou. Je ale pozoruhodné, jak se kolekce firmy Baťa vyvíjela. Například v roce 1925 čítala jarní kolekce asi kolem 80 modelů, o tři roky později to bylo již 480 modelů a počet neustále stoupal. Ve třicátých letech měla firma největší rozkvět, kdy kolekce čítala někdy až 600 vzorků. Je zajímavostí, že světová kolekce obsahovala někdy až 1200 modelů. V období druhé světové války se množství vzorů rapidně snížilo a příčin bylo jistě hned několik: nedostatek materiálů, snížení odbytu výrobků pro nedostačnou koupěschopnost obyvatelstva, úbytek exportu a podobně. (29)

3.6 Zajímavosti z modelárny

Pan Baťa si zakládal na tom, aby všichni jeho zaměstnanci dbali jeho rad. Dobře věděl, že je důležité uplatňovat zkušenosti získané léty praxe. Opět to jen dokazuje, že práce návrháře a modeláře byla velmi náročná.

„Standart na opatek (s.4) – 10.11. 1927

Na každém kopytě na každém standartu je sta různých detailů nad kterými se musí myslet, aby odpovídaly i noze i našim výrobním prostředkům. I ten nejchytřejší odborník přehlédne z těch několika set detailů veliké množství, když svou práci neopírá o standart, ve kterém jsou uloženy několikaleté zkušenosti. V takovém standartu jeví se povaha modeláře, ale především vedoucího člověka v modelárně. Ten musí mít tolik odborné inteligence, aby všechny tyto potíže, pozůstávající v kopytě, pochopil.

Ne jako je Malota, do kterého již 6 let snažím vmačkat tyto vědomosti, a který je důsledně po celých 6 let ignoruje. 70% našich potíží a 90% našich partií je zaviněno tím, že jsme ignorovali úplně všechny poznatky, kterých jsme nabyli po probdělých nocích předešlého podzimu.

Letos opět výrobce kopyt není ochoten respektovati a vzíti v úvahu technické potíže formaře opatků a formař opatků není ochoten myslet nad potížemi modeláře, které má s přirozenými vlastnostmi nohy. Modelář dále ignoruje všechny potíže výrobce podpatků atd.

Koná svoji práci z nejužšího hlediska malého ševce, jehož výrobní prostředky se omezují pouze na kladivo. Nedbá vůbec toho: že náš švec, tovární obdržel již z různých oddělení součástky, na kterých již nemůže ničeho měniti.“

Šéf 10.11. 1927 (13)

3.6.1 Cestovní zprávy – poznatky ze světové kolekce

Z cestovních zpráv je zřejmé, že ve firmě Baťa nebylo nic ponecháno náhodě. Když vyjížděli modeláři či návrháři do ciziny za poznáním a získáváním zkušenosti, museli předkládat zcela podrobné zprávy z cest. Nemohlo se tedy stát, že by návrhářům nebo modelářům něco důležitého uniklo. Ve zprávě museli uvádět opravdu dokonalý postup práce výroby obuvi. V případě, že se jednalo o návštěvu veletrhu, byl v cestovní zprávě uveden přesný počet a popis kontaktů ve stáncích navštívených firem. Museli zde taky popsat, co dotyčného zaujalo a co považuje za dobrý nápad nebo naopak.

„Cestovní zpráva (leden 1944) Frant. Havlík

Návštěvu vykonali: Fr. Havlík- konstruktér, Fr. Křenovský – ved.modelárny kopyt, Jindřich Círek – správce výroby kopyt

Návštěva výrobců kopyt: Brüder Winkle. Georg Schmidt, C. Behrens

- *Cestovní zprávy byli vypracované dopodrobna. Podepisovali bodově přesný popis práce. Od řezání neloupaných kmenů na špalky až po leštění kopyt. Zvláště upozorňovali ještě na drobné zajímavé detaily. Ke každé cestovní zprávě, byli ještě nakresleny přesné názorné ukázky“ (17)*

Další z cestovních zpráv uvádí:

„Cestovní zpráva (Janoušek srpen 1933) Výprava do severní Ameriky

Hotové druhy zakresliti podle stanoveného způsobu.

Pánské- Kutěj, dámské – Hejtmánek, dětské – Šneider

Způsob přehledu:

Každá modelárna pánská, dámská a dětská bude mít moji knihu standardních rozměrů 36x46, jako jsou naše bloky modelářské. Z průsvitného papíru, tak, aby zakreslené dílce se nechaly snadno přeměřovat tím, že nové dílce nebo základní při vyhledávání jen podložíme.

Do knihy budou zakládány (zakresleny) všechny druhy a sice od každého druhu 3 velikosti tak jak máme při rozvádění matricové řezy a podle toho matrice. Do každého dílce, který jest perforovaný bude vkreslena i perforace a šití. Zakreslené budou čísla 6, 8 a 11. Knihu bude mít modelárna uloženou ve skříni tak jako bloky a vždy při použití některého zařízení nebo při odeslání do zahraničí se na dotyčné straně napíše, kde se zařízení nachází.“ (18)

Hlavní ředitelna

„Koncepty projevů a odborných přednášek H. Vavrečky

Studie pro podnikovou modelárnu o novém pojetí lehké pánské obuvi.

Nový typ lehké a měkké pánské obuvi – Úvaha pro modelárnu (červenec 1944)

Lehké prošívání boty ze štípenky, s ohebnou podešví, bez kaplí a bez veškerého lepení, které jsem dal loni u Vás zhotovit na zkoušku, osvědčují se mně tak znamenitě, že by bylo záhodno tuto obuv ještě technicky zdokonalit.....“ (19)

Je zajímavé sledovat precizní a vyčerpávající popisy, uváděné například obchodním ředitelem firmy Baťa Hugem Vavrečkou. Domnívám se, že dnešní návrháři nemají tak velkou výřečnost. Dnešní doba upřednostňuje především zkratkovitost a mnozí mladí lidé nemají ani dostatečnou slovní zásobu. Přístup baťovských zaměstnanců je hodný obdivu.

H. Vavrečka píše :

„Chtěl bych , aby naše modelárna si vzala za úkol, ještě během války zdokonalit a vyvinout náš typ měkké šněrovací obuvi tak, abychom mohli po válce přijít na světový trh s velkou novinkou, která by se pomocí vhodné reklamy dala vybudovat ve velký a masový obchodní a exportní artikl.“ (19)

Jedna z dalších cestovních zpráv uvádí:

„Cestovní zprávy modelářů obuvi z pobytu ve Francii, Německu

Skupina modelářů: Hefka, Chmelařová, Smejkal, Gajdošík, Stočes, Navrátil, Menčíková, Chromečková,“ (20)

Cestovní zpráva Paříž 15-22 prosinec 1941

„Všecky vedoucí obchody s obuví jsou otevřeny jako před válkou. Modeláři s kterými jsme byli ve spojení před válkou, nebydlí ve svých adresách.

Probrání kolekce jaro 1942 za přítomnosti (srpen 1941) p. Paráka, Bulíčka, Smejkala a Stočesa

- Fa, Beeg, Berlín

Dnes nám předložené nové kopyto odpovídá dnešnímu směru pokud se týče obouvání, linie a tvaru. Věříme určitě, že se tento tvar dobře zavede.“ (20)

3.6.2 Úvaha pro modelárnu

Nápady pro výrobu obuvi, a tudíž pro modelárnu, přicházely často od zaměstnanců. Připadá mně velmi zajímavé zmínit i toto téma. Ing. Hugo Vavrečka měl jednu z těchto úvah napsanou na šest stran. Pan Baťa měl opravdu své zaměstnance skvěle vychované. Měli v sobě vypěstovaný cit pro zodpovědnost a vše vykonávali velmi pečlivě. Důkazem této pečlivosti je i úvaha pana Vavrečky pro modelárnu z července z roku 1944.

Jeho úvaha není opravdu vůbec strohá. Spíše naopak. Navrhuje modelárně výrobu lehké měkké pánské obuvi a popis této obuvi a důvody proč vyrábět právě tento druh, je skutečně výmluvný.

„ Pro jejich lehkost nazývám je „letecké“. Nejen, že nevypadají jako trepky nebo papuče, ale každý je považuje za jakýsi druh vysoce elegantní obuvi.“ (19)

3.6.3 Soutěže

Firma Baťa pořádala každý rok několik soutěží pro své zaměstnance. Tím se je snažila povzbudit v práci a podnítit jejich iniciativu. Soutěže byly pořádány v různých oblastech pro všechny pracovníky závodů a vítězové byli odměněni poměrně vysokými peněžními částkami, v mnoha případech se jednalo o několik tisíc korun. Např. Soutěž pořádku v obuvnických dílnách ve Zlíně (6 týdenní soutěž). Pracovní soutěž byla o 22.000 Kč. Tuto soutěž vypsal firma Baťa na podání návrhů, jak zvýšit jakost a trvanlivost dřevěných podešví a jak usnadnit opravy ochozených dřevěných podešví. Sešlo se mnoho hodnotných návrhů. Každý návrh zkoumali odborníci po stránce výroby i praktického použití. (21)

Soutěží bylo opravdu mnoho a zapojit se mohli všichni zaměstnanci.

- 1943 - Soutěž zkoušky vynalézavosti – jak zvýšit jakost a trvanlivost
- 1943 – Jak zdokonalit dřevěné podešve
- 1942 – 100 návrhů na nové způsoby výroby bot

Účelem soutěže bylo najít nové způsoby výroby bot z neobhospodařovaných materiálů.

Všechny návrhy byly prakticky přezkoušeny a potom teprve byly vyhlášeny výsledky.

- 1934 – soutěž o nejlepšího ševce a nejlepší boty (21)

Obr.9, letní obuv ze zbytkového materiálu

Soutěže pro modeláře byly pravidelné, ale mezi tyto pravidelné soutěže se občas dostaly i nepravidelné, a to tehdy, pokud se měl zrovna řešit nějaký problém. K jeho řešení mohli zaměstnanci opravdu přispět a přinést nové řešení problému.

„1933 Soutěž o nejlepší vzor a využití ještěří kůže

Modeláři kopyt soutěží o nejelegantnější vzhled dámských střevíčků (Zlín 5.4. 1934). V minulém týdnu skončila se soutěž modelářů kopyt o vytvoření nového tvaru kopyta pro naše dámské střevíčky. Podmínkou bylo, aby botka tohoto tvaru při zachování všech rozměrů nohy vypadal co nejmenší a nejelegantnější. Rozhodčí výbor tvořili p. řed. Rojt, Lata, Novosad, Klátil, Plhoň, Masný, Gabesam, p. Benešová, sl. Doležalová a Chmelařová. Na základě jejich posudku získali modeláři kopyt: I. Cenu Kč 1000,- Novák ml., II.cenu Kč 500,- Novák st., III. cenu Kč 200,- Pražák“ (22)

Pravidelná soutěž modelářů se jmenovala Májová soutěž.

Tato soutěž byla asi největší soutěží, co se týká doby jejího konání. Tyto soutěže probíhaly vždy několik týdnů. Domnívám se, že to bylo ideální motivování modelářů k práci. A to i proto, že v soutěži se nehodnotil jediný vzor obuvi, ale několik a tím byla soutěž hodně objektivní, protože se zde hodnotila vlastně celková práce modeláře.

„MÁJOVÁ SOUTĚŽ OBUVNICKÝCH MODELÁŘŮ

Samostatnou skupinu v letošní májové soutěži tvoří modeláři, kteří závodí o nejlepší střih a vzhled nových vzorů obuvi. Práce modeláře nespočívá pouze v líbivosti vzoru a ladnosti linií, ale především v účelnosti a vhodnosti navrhované obuvi pro potřebu zákazníka. Soutěží se proto nejen o módu, ale i o nejlepší materiál pro každý druh obuvi, jeho nejdokonalejší využití a levné zpracování. Na těchto vzorech bude viděti, kolik který modelář myslí při budování vzoru na zákazníka, aby mu mohl poskytnouti vkusnou, kvalitní a levnou obuv. Soutěže zúčastní se všichni modeláři obuvnických závodů i gumáren. Přitom jsou rozděleni na několik skupin. V obuvnických závodech na dvě kategorie po čtyřech skupinách.

Modeláři podle kategorií zhotoví týdně vždy po jednom návrhu do všech skupin své kategorie. Hlasování o návrzích je prováděno týdně vždy v sobotu na závodní konferenci. Komise sestává z vedoucích vzorkové síně, výrobního a prodejního oddělení. Modelář, který docílí týdně nejvíce uznaných vzorů z jednotlivých skupin, jest vítězem týdne.

Po ukončení soutěže získají vítězové jednotlivých skupin odměnu Kč 1000 a modeláři, kteří se nejlépe umístí v kategorii obuvnických a gumárenských závodů, budou zvlášť vyznamenáni p. chefem, jako přeborníci.“ (23)

„V posledním týdnu (8.) umístili se jako první v jednotlivých skupinách: v obuvnických závodech: skupina 1. Smejkal, 2. Navrátil, 3. Mlýnek, 4. Mlýnek, 5. Gruška, 6. Pšencím, 7. Janečka, 8. Pšencík. Vítěz týdne - Mlýnek.“ (23)

„ Výsledky májové soutěže práce. Vítězové jednotlivých týdnů:

Pšencím, Mlýnek, Navrátil, Klátil, Gruška, Valter, Schneider, Smejkal, Šmíd.

Vítěz soutěže májové práce 1935 – Navrátil Jan (modelář obuvi).“ (23)

Obr.10, vítěz jedné soutěže

Modeláři, kteří byli v soutěžích úspěšní, dostali odměnu podle umístění se v soutěži. Tomáš Baťa uměl motivovat své spolupracovníky, získávat je pro „společnou věc“ a vést je k dokonalé, precizní práci. Snažili se, aby jejich práce byla úspěšná a dělali pokroky. Většina mladých lidí měla touhu po zdokonalování a učení se cizích jazyků, aby mohli do světa.

A co se psalo o těchto modelářích po soutěžních úspěších v novinách?

Vítězové soutěže

„B. Pauček 39 – let modelář – cestuje do ciziny jako instruktor modelárny. Loni byl na delší cestě v Paříži. Modelování je smyslem jeho života. Tvrdí o něm, že má ještě množství vyhlídek. Byl udělením I.ceny velmi mile překvapen. Přemýšlel již dříve o zužitkování materiálu. Soudí, že nového materiálu se dá použít také k výrobě různého galanterního zboží, na dámské kabelky apod. Jeho přáním je dostat se na další odpovědnější místo, v němuž by měl nové možnosti přispět ke zlepšení výroby a šetření materiálem. Učí se cizím řečem.

A. Šidla – 27letý, zaměstnaný od roku 1930 v závodech Baťa ve Zlíně, získal již dvě ceny: v soutěži ševcové obuvi obdržel první cenu v pánské a druhou cenu v cídění. Sám vyučuje na průmyslové škole mladé muže modelářství. Samozřejmě, že chce vyniknout a být co nejprospěšnější naší společné práci.

V. Procházka – 28 letý, vyučil se svrškařem, prodělal modelářský kurs v Brně, načež přišel do závodů ve Zlíně. Pracoval 4 roky jako cvikař špic. Toužil vždy potom, aby se mohl plně využít ve svém povolání. Navštěvoval po večerech modelářské kursy a docílil toho, že se dostal do modelárny. Věnoval pak všechny síly tomu, jak nejlépe zdokonalit obuv, aby byla vkusná a jak využít materiálu, o němž si byl vědom, kolik stojí. Konečně se mu podařilo udělat botu, která se dá nosit k různým příležitostem. Také on se učí cizím jazykům a jeho přáním je poznat život v cizině...

K. Bzura – je 24 letý a v závodech začal od piky jako mladý muž v roce 1931. Vypracoval se na účastníka, a jeho cílem bylo modelářství. Vštěpoval si vždy v paměť, že šetření surovinou je základem dobrého hospodaření. Navštěvuje jazykové kursy, neboť se chce po čase dostat na odpovědnější místo do ciziny.

J. Velíšek – 29letý, je v závodech již 14 let. Začal jako mladý muž, pak pracoval dva roky v dílně a nyní již 9 let jako modelář v dětské obuvi. Má za sebou již několik úspěchů. Vyhrál skupinu dětských bot v májové soutěži modelářů . . . Učí se cizím řečem.“ (23)

Jak jsem již uvedla, v soutěžích získávali zaměstnanci často veliké finanční odměny. V soutěži konstruktérů se jednalo v jednom případě i o 70.000 korun. Modelářské soutěže měly ale vždy ceny ve výši kolem 1000 korun. Pravděpodobně to bylo dáno tím, že práce modeláře nemohla uspořit tolik peněz, jako práce konstruktérů. Modelářská práce se měnila denně. Denně to byly nové vzory a žádný vzor nevydrží v kolekci roky, tak jako stroje. Hodnocení modelářských soutěží bylo přísné a modelář musel uspět vždy ve všech kategoriích. Jeho vzory musely splňovat všechny požadavky, na které musel modelář brát ohledy.

„Bodování soutěže

Dne 31.12. 1938 provede se bodování soutěže modelářů o nejlepší vzor ševcové botky. Návrhy se bodují dle vkusu, módy, kalkulace a výroby. Bodování soutěže provedou: Hlavnička, Hoza, Malota, Medek, Chlud, Martišek, Blaho, Chmelařová, Hauserová, Zavřelová, Švestková, Mlýnek, Kuchař, Hrnčířík, Tichý, Severa, Knap, Matula – obch.dům, Pekárek, Dáňa“ (24)

3.6.4 Kurzy modelářů

Kursy kopytářů a modelářů fy Baťa

Firma Baťa pořádala pro své zaměstnance mnoho kurzů. Samozřejmě ani modeláři nezůstali opomenuti. Jedním z mnoha byl například kurs na orthopedické klinice Karlovy univerzity v Praze. Tento kurs pořádala firma Baťa z toho důvodu, aby seznámila spolupracovníky s nejnovějšími poznatky ohledně zdravotní obuvi. Již v roce 1932 začala modelárna spolupracovat s ortopedem. Zákazníci firmy se stávali stále náročnějšími, chtěli nejen obuv kvalitní a levnou, ale také vyhovující zdravotním požadavkům. Baťovy továrny měly být první, které by dokázaly vyrábět kromě dobré a levné obuvi i obuv nezávadnou po zdravotní stránce.

Kursy se pořádaly za účelem zdokonalení znalostí modelářů. Modeláři a kopytáři měli znát všechno o anatomických poměrech nohou a podmínkách chůze.

„Pro zhotovení správné obuvi je nejdůležitějším pořizem správného modelu nohy – kopyta. Proto cvičili se účastníci kursu v děláni sádrových odlitků nohy různými způsoby a ve zhotovení sádrového modelu kopyta přímo z těchto odlitků nohou. Při tom kladen důraz zejména na to, aby bylo kopyto přizpůsobeno nejen kosmetické fasoně, nýbrž, aby také ze stanoviska lékařského mohlo býti uznáno za správné, hlavně aby na něm byla správně vyhotovena klenba nožní a postavena správně pata, aby obuv na takovém kopytě zhotovená nohu nebočovala a nenapomáhala k vytvoření se nohy ploché.“ (25)

Na těchto kursech se probíraly jednotlivé součásti obuvi a jejich význam pro zdravou nohu. Baťovy závody byly opravdu prvními, které tak úzce spolupracovaly na vědecké bázi s lékaři – ortopedy.

3.6.5 Návrháři

I přesto, že můžeme doložit, že v roce 1938 firma Baťa zaměstnávala několik návrhářů, nechávali si posílat návrhy i od jiných návrhářů, kteří spolupracovali s firmou externě. Z dopisů je patrné, že návrháři posílali několik návrhů na obuv a z nich si ve firmě potom vybírali. Jako návrhářka jsem si kladla otázku, jak často bych asi mohla posílat tak velké množství návrhů? Jestli to bylo jednou do měsíce nebo úplně náhodně, jednou za půl roku nebo za rok, to se mně nepodařilo zjistit. Z materiálů, které jsem měla k dispozici a z toho,

jak pracují dnešní firmy, mohu jen stěží dedukovat, jaký byl skutečný stav. Samozřejmě to záleží na podmínkách jednotlivých firem. Některé firmy vytvářejí kolekci nových vzorů jednou za půl roku a intenzivně na ní pracují po dobu tří měsíců, některé firmy naopak pracují na kolekci celý rok. Protože již znám práci návrháře, připadá mi toto množství návrhů docela velké. Taky je obdivuhodné, že tehdy nejspíše lidé vůbec nepomýšleli na to, že by někdo mohl jejich práci okopírovat a vydávat za svou. Dnes by bylo jistě naprosto nemyslitelné zaslat do firmy návrhy a spoléhat, že nebudou zneužity. V dnešní přetechnizované době je totiž velmi snadné pořídit kopie a na druhý den prodávat. V době pana T. Bati to ještě nebylo asi vůbec možné.

Pro srovnání se současností uvádím fakt, že za jeden návrh obdržel baťovský návrhář cca 25,- Kč. Dnešní odměny za návrh se pohybují řádově až do výše kolem 25 000 Kč. Průměrný plat baťovského dělníka se ve třicátých letech pohyboval kolem 1600-2000 Kč, dnešní průměrná mzda se pohybuje kolem 20 000 Kč. Z toho tedy vyplývá, že v dnešní době je výtvarná stránka a design ceněn mnohem více, než tomu bylo za éry firmy Baťa.

„P.T.

Firma Bata Zlín

V příloze dovoluji si Vám zaslati několik svých návrhů na dámskou obuv. Cena obnáší Kč 25,- za kus. Doufám, že návrhy se Vám zamlouvají a že Vám tyto budou moci i nadále pravidelně zasílati. Návrhy které nemůžete potřebovati mi laskavě vraťte.

Očekávám ct. Vaše zprávy a poroučím se Vám v dokonalé úctě Elsa Böhmová

Václavské nám.53 Praha II“ (26)

„17.12. 1938

Titl. – Elsa Böhmová, Praha II, Václavské nám. 53

V příloze Vám vracíme Vaše nákresy na dámskou obuv, ponechali jsme si 12 nákresů, za něž Vám obnos Kč 300,- tj. tři sta Kč současně poukazujeme

V dokonalé úctě - Baťa a.s. Zlín“ (26)

Příloha : 84 nákresy

4 KOLEKCE

K tomu, abychom pochopili, jak musí pracovat modelář na kolekci, musíme znát přesný postup vzniku kolekce. Musíme vědět jak a kde se začíná pracovat na nové kolekci, kdo všechno na ní pracuje, co všechno ji ovlivňuje a jak velký vliv a zásluhy má modelář nebo návrhář na nové kolekci.

Co si představovali pod pojmem kolekce ve firmě Baťa?

„Kolekce je seznam druhů, schválených panem šéfem a seřazených podle jednotlivých skupin za sebou. Mimo druhu je na kolekci uvedena cena fakturovaná a prodejní. Kolekci schvaluje pan šéf pro každé pololetí samostatně.

Tiskopis kolekce slouží suplérovi k následujícím pracím:

- a) na vypracování statistiky skladu a prodeje v prodejnách*
- b) na vypracování různých přehledů o jednotlivých druzích*
- c) na inventuru centrálního skladu*

Kolekci necháváme tisknout jedenkrát týdně, abychom mohli provádět opravy, jako na příklad: vyřazení druhů, snížení atd.“ (27)

4.1 Jak vzniká kolekce

Kolekci tvořili návrháři ve spolupráci s modeláři. Návrháři nečerpali jenom z vlastní fantazie, ale navštěvovali čas od času světová módní střediska a obuvnické výstavy (např. v Düsseldorfu), kde získávali inspiraci. K dispozici měli také módní světové časopisy (Vogue). Kromě těchto zdrojů inspirace museli návrháři navštěvovat také rodiny zákazníků a prodejny, kde se mohli setkat při prodeji se zákazníky, a tak mohli přímo od nich slyšet jejich stížnosti nebo přání. Tyto poznatky byly pro návrháře velmi důležité a často mohly v mnohém pomoci. Nebylo tedy možné si návrh vymyslet a nepřemýšlet ani trochu nad tím, kdo obuv bude nosit a jak se v ní tedy asi bude cítit.

Až na základě těchto zkušeností mohli návrháři začít kreslit nové vzory. Nakreslené návrhy mohli předat do modelárny. Tady začal pracovat na obuvi modelář. Modelář měl za úkol zpracovat návrh z modelářského hlediska, to znamená rozvést návrh na šablony a vy-

tvořit první zkoušku. Takových zkoušek často mohlo být několik, vzorky se vyráběly tak dlouho, dokud nebyly opravdu dokonalé. Teprve potom se návrh mohl zařadit do kolekce. Poté přišli na řadu módní referenti, kteří z těchto návrhů vybírali nejlepší druhy a sestavovali kolekci. Každý druh z této kolekce musel být řádně označen názvoslovím, aby nedošlo k nějakým chybám. Takto připravená kolekce se předložila na světové konferenci prodávacům. Podle stanovisek požadavků jednotlivých zemí si každý vedoucí skupiny zpracoval kolekci individuálně. Doplnil kolekci těmi druhy, které mu v nabídce chyběly a nebo naopak vyřadil z kolekce ty druhy, které se mu zdály nepotřebné a nadále neprodejné.

Po schválení kolekce prodavači byla vystavena ve vzorkové síni na speciálně k tomu zařízených stolech. Potom muselo nastoupit kalkulační oddělení a vypočítat reálnou cenu a prodejní oddělení prodejní cenu. Byl rovněž určen rozsah šířek obuvi, ve kterých se bude obuv vyrábět. Prodavači museli vypracovat předběžné předpoklady prodeje. A nesmíme zapomenout na to, že modeláři museli vypočítat náklady na zařízení.

Teprve v okamžiku, kdy bylo vše dokonale připraveno, mohla být kolekce předložena ke schválení šéfovi. Pokud měl pan šéf k některým druhům vzorů výhrady, musely se provést změny. Až po schválení kolekce panem Baťou se kolekce vyfotografovala a pan šéf osobně podepsal každou fotografii. Takto byla kolekce oficiálně schválena. Nakonec vedoucí oddělení podepsal každý jednotlivý vzorek a mohly se začít vyrábět vzorky. (27)

Sestavení kolekce nebylo tedy vůbec jednoduché a s jistotou mohu konstatovat, že sestavení kolekce nebylo záležitostí jednoho dne ani týdne.

4.1.1 Nová jarní kolekce

Na vytvoření kolekce se vždy podílelo velké množství lidí. I v dnešní době to není záležitostí jen jediného člověka, ale celého týmu lidí. A jak vypadal vznik takové kolekce?

„Ve všech prodejnách Baťa v celé republice budí zaslouženou pozornost nová kolekce jarní obuvi. Tato zvláště letos jest vybírána velmi pečlivě a proto také vyhovuje všem požadavkům, kladeným na dokonalou moderní obuv. Příprava jarní kolekce trvala několik měsíců a jen na návrzích dámských střevíčků a pánské obuvi pracovalo celkem 21 vedoucích modelářů. Každý z nich zhotovil celou řadu návrhů obuvi, představujících nejnovější módní požadavky. 21 vedoucích modelářů zaměstnávalo výrobou vzorků celkem 180 pracovní-

ků, kteří byli vybráni z nejlepších zaměstnanců obuvnických a gumařských dílen. Aby návrhy obuvi vyhověly všem požadavkům nejnovější módy, posílalo 12 módních zpravodajů každý týden do Zlína podrobné módní zprávy ze všech důležitých módních středisek na světě. Na podkladě těchto zpráv bylo vypracováno celkem 10.000 vzorků kožených a gumových textilních střevíčků. Všichni modeláři pracují na jarní kolekci, navštívili alespoň dvakrát do měsíce Vídeň, Berlín, Paříž nebo Londýn, aby se na vlastní oči přesvědčili o všech požadavcích letošní první módy. Sta vzorků bylo dovezeno z Ameriky k porovnání a zdokonalení jarních modelů. Tak, po dlouhotrvající a velmi pečlivé práci, vzniklo celkem 1400 modelů, které byly předloženy našemu prodejnímu oddělení ke schválení. Z těchto modelů vybralo prodejní oddělení 105 nejlepších vzorů dětské obuvi, 120 vzorů obuvi gumové, 54 dámské a dívčí, 54 pánské a konečně 47 párů dámských sandálů. K těmto 380 novým modelům bylo přiřazeno 120 dosavadních standardních, osvědčených vzorů, jež dohromady vytvořily naši novou jarní kolekci. V celku lze říci, že naše jarní kolekce překonala všechna očekávání a podala tak důkaz, že dnes je možno přinést obuv, vyhovující všem požadavkům elegance a vytříbeného vkusu za cenu, která je pro všechny zákazníky příjemným překvapením.“ (28)

4.2 Vzorková síň

Vzorková síň

Ve vzorkové síni se shromažďovaly veškeré vzory obuvi, které se vyráběly buď u firmy nebo u závodních dodavatelů. Ve vzorkové síni byly také vystaveny vzorky pro továrny v cizině a exportní kolekce. O každém druhu se vedl podrobný popis, jak se obuv vyrábí, z jakého materiálu, kolik stojí zařízení a všechny další potřebné údaje. Do detailu správné vypracování, odváděcí i prodejní ceny, výrobní i prodejní ceník. Boty z dřívějšího pololetí se ukládaly do skříní, kde se označily druhovým štítkem. Sloužily jako vzorek, když se některé objednávky měly vypracovat jako v minulé kolekci.

Ve vzorkové síni byla k vidění tzv. mandolíny, což byly stoly, na kterých byly vystaveny vzorky s veškerými potřebnými údaji.

..... *“Je to přehled všeho zboží, které je uloženo na stolech dle kolekce. Na mandolíně se musí vykládat i ty druhy, které jsou doprodejové.*

.....*přijdou navrhnout do snížení, nebo se odvolají a sloučí s některým podobným druhem.*

.....*všechny údaje se zapisují.*“ (27)

Důležité pro tvoření kolekce je rozlišení vzorů. Firma Baťa rozlišovala tři základní druhy:

I/ tzv. *chlebový*, tj. základní, vyráběný ve velkém množství a po dlouhou dobu, protože byla u něho vysoká pravděpodobnost opakování

II/ standardní – vyráběl se podle standardního postupu, to je: vznik návrhu, výroba vzorku, vyjádření a objednávky obchodníků . . .

III/ bez práva skladu tj. druh vyráběný závazně na /faktury/

Při vytváření kolekce nesmím zapomenout ještě na jednu důležitou věc. Jedná se o spolupráci hospodáře s návrháři a modeláři. Tato spolupráce byla velmi nutná, protože se jednalo vždy o nové vzory, tudíž se muselo zařídit nové zařízení. Pořídit nové zařízení je nákladné a ne vždycky je nutné. Mohlo by tak dojít ke zbytečnému vyhotovení zařízení. Často se může použít starší zařízení. A tak je důležité, aby se tvoření kolekce účastnil hospodář, který doporučí možnost využití starého zařízení.

„ *Staré zařízení je možno využití na mnoho způsobů a hlavně pak zařízení vrchové, které v základě zůstává stejné a mění se většinou perforace nebo šití jak patrně z jednoho druhu na obrázku č.1 ...*(7)

Zařazuje –li se úplně nový druh a to se změnou spodků(jako podešev s celou patou a nebo bez paty, nebo úzký a nebo široký klenek) a neb i s kopytem, je potřeba takový druh velmi pečlivě přezkoušet (a vypočítat přesně náklady) z prodejního i výrobního hlediska, aby se zařízení nevyrobilo zbytečně“ (7)

Hospodář se zúčastňoval schvalování kolekce také z toho důvodu, že byl zodpovědný za náklady, ale také za včasné vyrobení tohoto zařízení. Nejdůležitější povinností hospodáře, ale také modeláře a návrháře bylo použití starého zařízení na nové vzory.

„Je mnoho způsobů, jak ušetřit zařízení a při tom aby se kolekce nezhoršila, jak ve vzoru tak i počtu druhů, nýbrž ještě zlepšila.

To záleží na těsné spolupráci hospodáře zařízení s návrháři a modeláři při tvoření kolekce. Jakmile je kolekce připravena ku schválení, je příliš pozdě dělati výtky a změny, neboť by se opozdila výroba a tím i zásobování.“ (7)

„Při výrobě obuvi jsou náklady na zařízení velkou položkou nejen vzhledem k velkému počtu druhů, ale zvláště proto, že se druhy obuvi mění vzhledem k požadavkům jednotlivých sezon a hlavně pak módy. Počet druhů, který se má vyrábět je schválen kolekcí, kterou navrhnou „návrháři“ a modeláři. Při této práci se již rozhoduje o nákladu nového zařízení.“ (7)

Při zpracování této mé diplomové práce jsem došla k poznání, že práce návrháře a modeláře nebyla snadná a vyžadovala nadaného, obětavého a zkušeného pracovníka. O tomto závěru svědčí skutečnost, že tyto profese byly po celou dobu své existence vždy velmi uznávané a respektované nejen ze strany vedení firmy, ale také u nižších výrobních profesí.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝROBA VLASTNÍCH MODELŮ

5.1 FARE

Společnost FARE byla založena v roce 1991. Zpočátku pracovala pro italské obuvnické firmy a později, po dosažení určité profesní úrovně, byla hlavním odběratelem rakouská firma. Ta svými neústupnými požadavky na pořádek a kvalitu byla pro FARE nejlepším učitelem. Mezitím však ve FARE vznikala další program. Nejprve to byl program vývoje a výroby dětské obuvi a později byl výrobní program rozšířen o obuv pánskou, později pak dále o chlapeckou a dívčí. Firma se zaměřila na vývoj a výrobu obuvi vycházkového typu v provedení celoročním, letním a zimním. Firma veškerou svou obuv vyrábí lepeným výrobním způsobem.

Kolekce obuvi FARE dnes čítá více než 400 vzorů převážně v usňovém provedení. Rostoucí náročnost spotřebitelů na rychlou aktualizaci módních prvků však z ekonomických důvodů nebylo možné dostatečně uspokojit při tak širokém sortimentu výroby. Proto bylo vedením společnosti FARE přijato rozhodnutí specializovat se na dětskou obuv od nejmenších velikostí až po velikostní skupinu 3. Tato zvýšená pozornost dětské obuvi přinesla své plody v podobě lepšího propracování některých stávajících vzorů a doplnění dalšími novými typy. Za zmínku tady jistě stojí program dětské trekingové obuvi s membránou s obchodním názvem TrekKing. Rovněž dětské sandály ve velikostech 23-35 stojí jistě za pozornost zdařilým designem a hlavně dostatečně pevnou a vysokou patní částí, nad kterou by jistě zaplesalo srdce nejednoho ortopeda.

Obdivuhodný je bezesporu fakt, jak firma FARE zvládla komerční stránku botiček pro první dětské kroky. Tato flexibilní obuv od velikosti č. 18 je balena do úhledných krabiček s celofánovým průhledem a nápisem „ Moje první botičky“. Podle vyjádření pracovnice na úseku marketingu slouží tyto boty většinou jako dárek od babiček, příbuzných či známých. Často si tyto boty v dárkovém balení také objednávají obecní a městské úřady jako vhodný dárek při příležitosti přivítání novorozenců do svých společenství.

Svojí cenou se obuv FARE zařadila do střední a mírně vyšší cenové skupiny. Boty z produkce FARE jsou určeny především zákazníkům požadujícím komfort, pohodlí a spolehlivost. Firma FARE je držitelem různých módních ocenění, značek kvality a certifikátů.

Motto: Fantazie + Atraktivita + Rentabilita + Elegance = FARE

5.2 Dobrý výrobce obuvi

Dobrý výrobce obuvi musí mít ve všech fázích technické přípravy i vlastní výroby stále na zřeteli, že obuv musí sloužit především k ochraně a podpoře živého a ve své funkci a tvaru velmi složitého orgánu – lidské nohy. Nelze přizpůsobovat nohu obuvi, ale naopak obuv je nutno přizpůsobit lidské noze, což není nikterak jednoduché.

V souvislosti s ekonomickými změnami po roce 1989 došlo u nás k výraznému zdražení obuvi, zvláště dětské obuvi. Tuzemští výrobci dětské obuvi se začali orientovat na finančně výhodnější export této obuvi do oblastí s vyspělými trhy sjednocené Evropy. Uvolněný trhový segment v tuzemsku je vyplňován dovozovou obuví ze zemí s levnou pracovní silou. Proto je velmi obtížné pro dnešní firmy tzv. „udržet krok“. I pro firmu FARE není jednoduché přesvědčit dnešní rodiče, aby si koupili boty pro děti právě u nich. Náklady na výrobu dětské boty nikdy nebudou u nás tak nízké jako v některých asijských zemích. Ale kvalitou se nemůže tato obuv srovnávat. (32)

Již dříve jsem měla možnost pracovat pro firmu FARE a jsem ráda, že jsem mohla svoji diplomovou práci realizovat právě ve firmě, která dělá svoji práci poctivě a tím nám (začínajícím designérům) ukazuje správnou cestu.

5.3 Důležitá součást obuvi aneb co tvoří obuv

Pro správný tvar každé boty a jejího vnitřního prostoru je nezbytně nutná forma, v Česku je vžitý poněkud málo výstižný termín „kopyto“. Od začátku své práce návrhářky vím, že kopyto je pro dobrou botu to nejdůležitější.

Základem pro konstrukci boty lepeným způsobem je napínací stélka. Nejznámější materiál u nás pro výrobu napínacích stélek je Celstelén a pro dětskou obuv se používá v tloušťce 1,5 mm. Pro dámskou a pánskou obuv se používá silnější. Musí být dostatečně pevný a současně umožňovat potřebnou flexibilitu. Tento materiál je součástí vnitřního

prostoru obuvi, který je vystaven působení vlhka a také agresivních potních výměšků. Pomocí kopyta se napíná svršek, který je ukotven lepidlem do napínací stélky. U svršku je důležitých několik zásad:

- je třeba dbát na to, aby švy nebyly umístěny v místě ohybů, kde by mohly způsobovat otlaky. I při dodržení této zásady je dobré vybavit některé části obuvi vhodným polstrováním
- zejména u menších velikostních skupin je nutné dodržovat potřebnou výšku obuvi, aby byla noha dostatečně pevná a stabilní
- jako vrchní i podšívkový materiál svršku se doporučuje převážně přírodní useň. Jejím předností je prodyšnost, vláčnost, ohebnost a snadná přizpůsobivost

Důležitou součástí obuvi je pevný a tvarově vhodný opatek. Je to vnitřní dílec patní části obuvi, který by měl být dostatečně tuhý, dlouhý a vysoký. Důležité je dodržet správnou linii. Noha musí být dokonale fixována.

Podpatek u obuvi musí mít správnou výšku. U každé velikostní skupiny je doporučena správná výška.

Do obuvi se vkládá stélka, která může být vkládací nebo vlepovací. Vkládací stélka je vhodnější, umožňuje vynětí a tak může dojít k lepšímu vysoušení vnitřku obuvi v době kdy není používána.

5.4 Módní trendy

Poznatky o módních trendech pro sezónu podzim – zima 2007- 2008 jsem získala na mezinárodním veletrhu KABO, a to především na přednášce italského návrháře R. Ricciho. Robert Ricci je členem trendové komise pro veletrh Lineapele v Bologni, která předurčuje módní trendy pro následující sezónu. Podle R. Ricciho klíčovými slovy pro sezónu podzim/zima 2007 -2008 je: *Mír a harmonie, vášeň a život*. Podle Roberta Ricciho bude letos sezóna tzv. „tvrdá“. A to především proto, že i móda reaguje na situaci v současném světě, jenž se vyznačuje mimo jiné politickou nestabilitou, vysokou mírou nezaměstnanosti, neschopností Evropy konkurovat masové produkci výrobků v asijských zemích. „Na

druhé straně je klíčovým slovem rovnováha, touha člověka reagovat na danou situaci návratem k duchovnosti, k tomu, co je bezpečné a co přináší do našeho života kvalitu a udržitelnost. „*Je to doba pro přání, ideje, emoce a překvapení,*“ říká italský návrhář.

Trendy můžeme rozdělit tedy na tři základní ideje:

- 1) myšlenka míru a návrat k ideálům
- 2) vášně, neboli inspirace vycházející ze srdce
- 3) život, intenzivní sen o rovnováze.

Těmto tématům odpovídá i barevnost, kdy v prvním případě budou dominovat světlé, éterické, transparentní barvy (perlová, krémová, starorůžová, borovicově hnědá, zelená, sépiová a další). U vášně to bude naopak výrazná stupnice barev mezi červenou a černou. Do třetice život budou symbolizovat barvy země, přírodní a uklidňující, škála hnědých odstínů, azurově modrá, zelená, zářivě zlatá, temná černá. Důležitou součástí jsou ornamenty a detaily, kdy se hlásí o slovo lesklé prvky, platinově zlaté kovy i doplňky, s experimentálně upravenými povrchy. V doplňcích zůstávají stále populární kov a perly, dřevo a perleť.

Jeden ze stylů, které se objevují, je styl, jež sluší ženě – srdnaté bojovnici. Materiály s lesklými povrchy, boty a kozačky v jednom, těžká ochranná obuv, bojové boty ve formě unisex či inspirované částí oblečení, nápadné šití a zdobení těžkými, výraznými a tvrdými kovy.

Ve třetím tématu nechybí nostalgický styl, ve kterém se objevují prvky ze světa zvířat – tvary z přírody, peří. Doplnují ho přehnané proporce, tašky se zvětšují, nabývají na objemu a dávají prostor pro dekoraci se střízlivými doplňky. Další styl si půjčuje prvky z různých kultur a lidových umění, kombinuje tradici s novými technologiemi, klasiku a ležérnost, použitím různých materiálů zůstává na cestě mezi létem a zimou.

V módních trendech pro sezónu podzim/zima 2007 má neustále velký význam sportovní vliv. Skupina freewear je zastoupena ve všech kategoriích. Velký význam je přisuzován podešvím, které jsou v dnešní době více barevné. Barva podešve kontrastuje se svrškem nebo často ladí s barvou vrchového materiálu. Módním hitem nadále zůstávají materiály, které mají vzhled obnošeného materiálu, nebo mění svůj vzhled.

V materiálu převažuje nubuk, ale v zapomnění není ani lícový materiál. A tak i v nadcházející sezóně je opět čím se inspirovat a domnívám se, že v tak široké nabídce módních trendů může návrhář dostatečně rozvíjet svoji fantazii.

5.5 Popis vlastních modelů

Cílem mé diplomové práce bylo navrhnout a vyrobit tři páry obuvi pro celou rodinu. To znamená dětskou, dámskou a pánskou obuv. Je to tedy velmi široká paleta velikostních skupin.

Pro vlastní výrobu jsem se rozhodla vyrobit obuv opravdu harmonickou, a tak jsem na samém začátku věnovala velkou pozornost výběru kopyta a volbě podešve. Jakmile jsem byla přesvědčena, že mám správné kopyto a podešev, začala jsem pracovat na návrzích. Chtěla jsem docílit toho, aby všechny tři velikostní skupiny byly sjednoceny společnými prvky a obuv tak vypadala jako z jedné kolekce. Musela jsem se vypořádat s faktem, že nemohu mít k dispozici stejné podešve, ale hledala jsem takové, které si byly svými liniemi navzájem podobné. K tomu, aby obuv byla jako jedna společná kolekce, mi dopomohla i barevnost podešví a vrchového materiálu a také samotný materiál.

Všechny modely jsou sportovního charakteru, tedy tzv. módy *freewear*, která neustále zaujímá důležité postavení v módních trendech. Podešve jsou u všech modelů s módním dezénem sportovního typu. Při výběru podešví jsem byla omezena výběrem kopyt a jejich tvarem.

U dětské obuvi jsem musela dbát zásad zdravotně nezávadného obouvání, které je u dětí velmi důležité. Proto jsem při konstrukci stříhu měla tyto zásady neustále na mysli a snažila jsem se najít stříh, který tyto požadavky splňuje a zároveň umožňuje maminkám snadné obutí této obuvi dětem. Při volbě uzávěru jsem preferovala šněrování, protože se domnívám, že tento způsob řešení zavazování lépe nožičku dítěte fixuje. Je však známou pravdou, že maminky často upřednostňují velcro, protože je to poněkud pohodlnější.

Všechny tři modely jsou vyrobené z povoskované hovězí štípenky. Jako sjednocující barvu jsem zvolila hnědou. U každého druhu modelu je kombinační materiál také povoskovaná hovězí štípenka, ale vždy v odlišné barvě. U dětské obuvi je to oranžovo-červená, u dámské růžová a u pánské modrá. Doplňující kombinační materiál na límečky a pásy je přírodní useň. Podšívkový materiál je textilní, barva opět přírodní. Šití je u všech třech modelů také v přírodní barvě.

Při navrhování dámské obuvi jsem měla na mysli hlavně atraktivnost stříhu, který je docílen módním typem obuvi. A to především stříh a výšku obuvi (kotníčková obuv).

Způsob uzavírání obuvi jsem pro všechny modely zvolila šněrovací. Domnívám se, že tak jde nejlépe regulovat utažení obuvi.

Při tvorbě své kolekce jsem chtěla docílit stejného uplatnění prvků, aby kolekce měla stejný charakter a tím působila jednotným dojmem.

ZÁVĚR

Zpracování teoretické i praktické části mé diplomové práce bylo velmi zajímavé a práce na tomto tématu mě zcela jistě hodně obohatila. Každý, kdo se věnuje práci návrháře či modeláře obuvi by rád věděl něco víc o vzniku svého oboru a tím spíš, pokud se jedná právě o legendární firmu Baťa, protože právě tato firma měla pro vývoj českého, respektive československého obuvnictví největší, zásadní význam.

Při každé návštěvě archivu na mě dýchl závan „starých časů“. Časů, kdy všechny archivní dokumenty neležely v archivních krabicích, ale byly aktivně využívány a vzorně vedeny. Tak například kniha modelárny, kterou jsem měla v ruce několikrát a ze které jsem cítila právě toho ducha obuvnické minulosti. Listovala jsem touto knihou a při každém otočení listu jsem ucítila vůni starého papíru a dávno zašlých dob. Lidé, kteří tuto vůni znají, jistě vědí, že je to vůně tajemství. Otáčela jsem stránky a cítila jsem, jak se přenáším v čase o několik desítek let zpátky, či zjišťuji nějaké velké tajemství, které se na těchto stránkách skrývá.

Může se zdát, že bádání v archivu skýtá jen samé překvapení. Byly i dny, kdy jsem listovala a neobjevila vůbec nic, co by se právě mě zdálo zajímavé, či nové. Práce v archivu bylo opravdu hodně. I přestože je v archivu nespočet možných informací, kde může člověk bádát, o svém tématu jsem měla vždy jen útržkovité informace. Dala jsem si za cíl zjistit co nejvíce informací o počátcích modelárny ve firmě Baťa. Bylo ale opravdu složité najít konkrétní údaj, kdy vůbec modelárna vznikla a tak jsem mohla jen dedukovat z různých útržkovitých poznámek. Přesto se domnívám, že o modelárně ve firmě Baťa jsem nakonec našla hodně informací, které jsou poměrně nové a bezesporu zajímavé. Mnohé z nich mi připadaly na dnešní dobu až úsměvné. Poskládání těchto střípků do jedné velké mozaiky, kdy mi ale bohužel ještě některé střípky scházejí, se snad docela dobře i přesto povedlo. Tato práce není jen o trpělivosti badatele, ale trošku i o štěstí, jak jsem se mohla v archivu přesvědčit. Mnohdy jsem totiž našla nějakou zajímavou informaci o hledaném tématu zcela nečekaně a úplně v jiném zařazení, než bych očekávala.

Dnes, kdy končím tuto práci, jsem opravdu moc ráda, že jsem se mohla věnovat právě tomuto tématu a rozšířit si tak své znalosti o tomto oboru, ale také o lidech a atmosféře práce té doby, která mě občas fascinovala a je velmi inspirující.

V praktické části své diplomové práce jsem měla za cíl navrhnout a vyrobit kolekci obuvi pro celou rodinu. Mé první nápady a myšlenky musely projít dlouhým vývojem než došly ke konečnému řešení. Opět jsem se přesvědčila, tak jako již několikrát v životě, že člověk se má pořád čemu učit. Domnívám se, že v každém oboru je nekonečné množství informací a novinek.

Má práce na tomto diplomovém projektu mě mnoho dala a cítím se jí velmi obohacena. Propracovala jsem se mimo jiné k poznání, že obuvnictví je úžasný obor, kde je neustále co objevovat, zdokonalovat a přizpůsobovat požadavkům své doby. Je mi velice líto, že v současné době je tento nádherný obor u nás tak těžce zkoušen a zápasí o přežití. Přesto všechno jsem odhodlaná obuvnictví i nadále studovat, osvojovat si v něm své dovednosti a neochvějně věřím v jejich budoucí uplatnění.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] CEKOTA, A. *Geniální podnikatel Tomáš Baťa*, b.m. 1999, s. 31, 33 a 82
- [2] ŠTÝBROVÁ, M. *Švec je umělec – Tvorba kolekce obuvi ve firmě Baťa v I. třetině 20. století*, in: Sborník materiálů ze IV. mezinárodní konference Obuv v historii 2004 (CD)
- [3] MORAVSKÝ ZEMSKÝ ARCHIV, pobočka Zlín, *Závodní časopisy II/7, Sdělení*, 1927, č.11, s.2
- [4] MORAVSKÝ ZEMSKÝ ARCHIV, pobočka Zlín, poznámky IX, ev.č.1, r.1941
Zlín Výroba kopyt
- [5] MORAVSKÝ ZEMSKÝ ARCHIV, pobočka Zlín, *Sdělení* r. 1923, 2.6., č. 22, s.2,
21.4.1923, č.16, s.2
- [6] MORAVSKÝ ZEMSKÝ ARCHIV, pobočka Zlín, *Sdělení*, r. 1923, 18.8, č.33,
s.2,3
- [7] MORAVSKÝ ZEMSKÝ ARCHIV, pobočka Zlín, *Hospodárnost - KOPYTÁRNA*, 001500, ev.č.8 IX/9, s. 27 a s.28
Sklad zařízení- povinnosti hospodárnost
- [8] MORAVSKÝ ZEMSKÝ ARCHIV, pobočka Zlín, *Sdělení* ve Zlíně 27.10.1929,
č.43, s.7
- [9] MORAVSKÝ ZEMSKÝ ARCHIV, pobočka Zlín, *Sdělení*, č.43, ve Zlíně 27.10
1928, s.7
- [10] MORAVSKÝ ZEMSKÝ ARCHIV, pobočka Zlín, *Svit IX.58, Předpisy vzorkár-
ny*, r. 1927
- [11] MORAVSKÝ ZEMSKÝ ARCHIV, pobočka Zlín, knihovna, *Obuvnické mo-
delářství – BUDIL, V.*
- [12] MORAVSKÝ ZEMSKÝ ARCHIV, pobočka Zlín, *Sdělení* 7.4. 1923, č. 14, s.2
- [13] MORAVSKÝ ZEMSKÝ ARCHIV, pobočka Zlín, *Svit I/4, Předpisy*, kniha mo-

delárny ev. č. 80a

- [14] MORAVSKÝ ZEMSKÝ ARCHIV, pobočka Zlín, „I/4 X, r.1927
- [15] MORAVSKÝ ZEMSKÝ ARCHIV, pobočka Zlín, „I/4 543 (1942) přehled režijních zaměstnanců
- [16] MORAVSKÝ ZEMSKÝ ARCHIV, pobočka Zlín, „I/4 ev.č. 541 (1937-40)
- [17] MORAVSKÝ ZEMSKÝ ARCHIV, pobočka Zlín, Fond H1134-2 I/4 HLAVNÍ ŘEDITELNA , ev.č. 926,
- [18] MORAVSKÝ ZEMSKÝ ARCHIV, pobočka Zlín, FOND H1134-2 Hlavní ředitelna ev.č. 795. I/4
- [19] MORAVSKÝ ZEMSKÝ ARCHIV, pobočka Zlín , Ev.č. 473 Hlavní ředitelna I/4
- [20] MORAVSKÝ ZEMSKÝ ARCHIV, pobočka Zlín, FOND I/4 ev.č. 917
- [21] MORAVSKÝ ZEMSKÝ ARCHIV, pobočka Zlín, *Rodný kraj*, Ml. Boleslav 8.9. 1927
- [22] MORAVSKÝ ZEMSKÝ ARCHIV, pobočka Zlín, II/8 ev.č. 97 Pracovní organizace
- [23] MORAVSKÝ ZEMSKÝ ARCHIV, pobočka Zlín, 1934 Zlín – pátek 9/III
- [24] MORAVSKÝ ZEMSKÝ ARCHIV, pobočka Zlín, X 382 – Korespondence vzorové síně
- [25] MORAVSKÝ ZEMSKÝ ARCHIV, pobočka Zlín, *Sdělení* 13.4.1929, roč.XII,s.5, č.15
- [26] MORAVSKÝ ZEMSKÝ ARCHIV, pobočka Zlín, 17/XI 1938
- [27] MORAVSKÝ ZEMSKÝ ARCHIV, pobočka Zlín, X ev.č. 272, ZÁSOBOVACÍ ODDĚLENÍ
- [28] MORAVSKÝ ZEMSKÝ ARCHIV, pobočka Zlín, *Zlín* (časopis spolupracovníků Baťa) 1936, roč. XIX,čís.8,str.5

- [29] ŠTÝBROVÁ, M. *Švec je umělec – Tvorba kolekce obuvi ve firmě Baťa v I. třet-
ně 20. století*, in: Sborník materiálů ze IV. mezinárodní konference Obuv v histo-
rii 2004 (CD)
- [30] ERDÉLY, E. , *Švec, který dobyl svět*, b.m.1932 , s.
- [31] KOLEKTIV AUTORŮ, *Batův systém řízení*, Praha, nakld. Impuls 1990 s.
- [32] GAJDOŠÍKOVÁ, J., Bakalářská práce Zlín 2005

SEZNAM OBRÁZKŮ

[Obr. 1 - 4] Foto archiv obuvnického muzea ve Zlíně

[Obr.5] Moravský zemský archiv, pobočka Zlín, *Hospodárnost KOPYTÁRNA*, 001500,
ev.č.8 IX/9, s. 27 a s.28

[Obr.6 a 7] Foto archiv obuvnického muzea ve Zlíně

[Obr.8] Moravský zemský archiv, pobočka Zlín, *Hospodárnost KOPYTÁRNA*, 001500,
ev.č.8 IX/9, s. 27 a s.28

[Obr.9] Foto archiv obuvnického muzea ve Zlíně

[Obr.10] Moravský zemský archiv, pobočka Zlín

SEZNAM PŘÍLOH

- PI Zajímavosti z modelárny
- PII Co všechno skrývá archiv
- PIII Ukázka plakátů pro firmu Baťa
- PIV Návrhy na obuv pro celou rodinu
- PV Vyrobené modely

PŘÍLOHA P I: ZAJÍMAVOSTI Z MODELÁRNY

Testy dřevákové obuvi v modelárně,
kolem 1941-42.

Zaměstnanci modelárny
při testech flexibility dřevěné podešve, kolem 1941.

PŘÍLOHA P II: CO VŠECHNO SKRÝVÁ ARCHIV

Příkaz k patentování

„SPŮSOB VÝROBY OBUVI“

Příkaz k patentování dal : *K. Štef*

vyřizuje : *Staroba*

Má se přihlásit také v zahraničí dle příkazu : *K. Štef*

ze dne 9 března 1936, a to : Francie,
Švýcarsko,
Jugoslavie.

Povolení herce Vlasty Buriana k užívání jeho jména, jako název jedné obuvi.

Povoluji firmě Baťa a s. Zlín, by používala mého
jména jako názvu pánské obuvi.

Vlasty Burian

Zlín dne 11. května 1938.

Jeden z mnoha rozkazů pro modelárnu od pana Bati.

Food pump
Modelárna- pan Bartoš.

Modelárna smí od této doby vyráběti pouze vysoké pánské,
motorcky, sportovní obuv, zimní obuv a podobné.

Z každého plánu přeji si vyzkoušeti na vlastních nohou
jeden pár.

[Signature]
Biktoval p.chef.

Zlín, 8.srpna 1928.

PŘÍLOHA P III: UKÁZKA PLAKÁTŮ PRO FIRMU BAŤA

AL BORER

Fabrication suisse

Bata

PŘÍLOHA P IV: NÁVRHY NA OBUV PRO CELOU RODINU

Návrh na dámskou a dětskou obuv.

Návrh na pánskou obuv.

PŘÍLOHA PV: VYROBENÉ MODELÝ

Dětská obuv

Dámská obuv

Pánská obuv

